

Գիր և Արվեստ

1938

IV

Гип и мей/квир

1998р. мей/квир.

г. д. р. 33

ԱՊՐԻԼ 1938

1363

فِرَاحَةُ التَّصَوُّفِ

عدد خاص باللغة الارمنية

السنة السابعة - العدد ٣٣

1363

16

ԳԻՐ

Է

ԱՊՐԻԼԵԱՏ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

L'ART GRAPHIQUE
EN EGYPTE

Numéro Spécial en langue Arménienne

7ème Année No. 33

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

«KALEA»

7, Քեմիտա էյ Կեսիտա — Գազիթե

6041
3682

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆԻՆ

6041
309

ԳԱԼՖԱ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Դիմորթի եւ Տպարան)

Կատարենք.

- Պատրաստութիւնը ամէն տեսակ քիչէներու, մի-ազոյն եւ բազմազոյն պատկերներու համար.
- Անոնց տպագրութիւնը իր սեփական Տպարանին մէջ.
- Ամէն տեսակ տպագրական գործեր.
- Առեւտրական պատկերագրող ուղեւորներու խմբագրութիւնը եւ պատրաստութիւնը.
- Գծագրական գործեր.
- Գրական եւ գիտական լուրջ երկասիրութիւններու (բառարան, գիրք, դասագիրք եւ.ն.) ամբողջական տպագրութիւնը.
- «Գալֆա» հաստատութիւնը կրնայ յաճախորդին ձեռագիրն առնելէ յետոյ գիրքը ամբողջութեամբ պատրաստել եւ յանձնել կատարեալ վիճակի մէջ.

6041
4287

ԻՐԵՆՑ ԸՄՊԵԼԻՆ ԸՆՏՐԵԼ ԳԻՏՑՈՂ
ՆՐԲԱՃԱԾԱԿ ՄԱՐԴՈՑ
ԶՐՋԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

ՏԻՈՒԷՐՍ

ԱՆՈՒՆԸ ԿԸ ԼՍՈՒԻ ՈՒԻՍՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՈՒՋԵՑԷՔ ՏԻՈՒԷՐՍԸ ԵՒ ՎՍՏԱՀ ԵՂԷՔ ՈՐ
ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՏԵՄԱԿԸ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ

Ընթերցող,

Ձե՛ս կարծեր որ եփույանայ իրականութեան մէջ պէ՛տք կայ հայերէն լեզուով պատկերազարդ — առատօրէն պատկերազարդ — հանգիսի մը, նման այն այժմեականութեանց *աբգիւնեան*, որ կը հրասարակուին ուրիշ լեզուներով :

ԳԻՐ Եւ ԱՐՈՒՆԵՍՍ պիտի ըլլայ այդպիսի հրասարակութիւն մը, երբ մենք յաշտովնք իրազօրծել մեր բոլոր մտածումները:

Թողքա՛ւ: զայն անգամ մը:

Կը կարծենք որ պիտի հաւնիս անոր ընդհանուր ձեւին եւ պիտի զննահետ անոր մէջ սիրող ոգին, որքան ալ անկիւս ասկաւին շատ թերի կողմեր ունեցած ըլլայ:

Կը խնդրենք, անմիջապէս գրէ՛ մեզի էօ. *ապաւորութիւններդ՝* անկեղծօրէն:

Շնորհակալ պիտի ըլլանք քեզի էօ. *թելադրութիւններուդ՝* համար: Եւ նոյնիսկ՝ ի դեպ՝ մեր յառաջիկայ թիւին մէջ պիտի հրասարակենք զանոնք:

ԳԻՐ Եւ ԱՐՈՒՆԵՍՍ որոշուած է որ եռամսեայ հրասարակութիւն մը ըլլայ, եւ սալին անգամ մըն ալ բացառիկ մեծ թիւ մը ունենայ. բայց մեզի ըլլալիք թելադրութեանց կարեւորութեան աստիճանին համեմատ, պիտի կրնանք փոխել մեր այս կարգադրութիւնը եւ նոյնիսկ պիտի կրնանք ամսաթերթ մը ընել զայն:

Այս պատճառով է որ առ այժմ չենք որդեկրած բաժանորդագրութեան դրութիւնը եւ հասալմանտի ձեւը նախընտրած ենք:

ԳԻՐ Եւ ԱՐՈՒՆԵՍՍ՝ այս առաջին թիւը կ'արժէ՝

10 Ե.Դ. Նգիպտոսի եւ Սուսանի համար, եւ 3 շիլին Արսաւանմանի համար: — Անքն որ տեսած են զայն, բոլ շտապեն որ մենք հաւաքիք մը պիտի դրինք իրենց: Այլ կը խնդրենք որ իրենք իրենց կողմէ ու եւ մէկ ձեւով տոյն զումարը հասցնեն մեզի. փօքրով կամ մեկու միջոցաւ, կամ անմամբ հանդիպելով մեզի եւ կամ նոյնիսկ հեռաձայնելով մեզի որ մենք մեկը դրինք իրենց մօտ:

Բազմաձայն այս հրասարակութիւնը պարզ է որ զանոնքեան ոգիով մը մէջնել բերուած է. եւ վստահ ենք որ մեր ընթերցողները ոչ միայն պիտի ուզեն դիւրացնել մեր գործը, այլ եւ պիտի փափաքին օգտակար ըլլալ մեզի աւելի լայն կերպերով ալ, որոնց ամէնէն բանազգիւր պիտի ըլլան անուշտ յայնուհիւի համակրութիւնները:

Մենք կատարեցինք մեզի ինկած պարտականութեան բաժինը, եւ այժմ խօսք մեր ընթերցող ազգակիցներունն է:

ԳԻՐ Եւ ԱՐՈՒՆԵՍՍ

ԵԳԻՊՏԱՆԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ ՊԱՐԻՆԱԹԵՐԹ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

7 Rue Kenissa el Guedida — Le Caire

Գին 10 Ե.Դ. Աղյուսու և. Սուսան

3 Շիլին Արասանման

Հրատարակիչ Skr և. Storkin՝ Գ. Գալժա

ԱՊՐԻԼ 1938 — ԹԻԻ Ա.

Խոբագիր՝ Բ. Կոստանգան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անկէղծօրէն խօսելով
Բարեմաղթութիւն
Պատմական թուականը
Խորհրդածութիւններ ներկայ հրատ. առիթով
Գիրքը
Զուրեղուն տակ...
Եզիպտոս և. Հայերը
Դանիելի յիշատակարաններէն
Արաբական ճարտարապետութիւնը
Յովհ. Չարիիկեան
Փալէլթա
Բժշկական Օրագիր
Ան և. Ես
Հովբու. ցոփութիւն
Նոր պեղումներ վարին Եգիպտոսի մէջ
Սուսանունիներ
Երկու կարեւոր ճարտարակութիւններ
Պատմական օրուան տեսարաններ
Շարժանկարը բառուղիին առջև
Եգիպտական սինեման — բեմադրիչ Մամուլեան
Ամէն ճամբայ Եգիպտոս կը տանի
Բաժանումի երգը
Մարզական Նշմարներ
Դրոշմասիրութիւն
Օփերան
Կօհա կամ Նասրէտտին Հօհա
Բարդական երկտողեակը
Տ. Տ. Խորէն Կաթողիկոս
Արդի զրականութեան մասին
Գործնական հոգեբանութիւն
Զուարթ պատմութիւններ

Հրատարակիչը
Գիր և. Արուես
Մամբի. Եպիսկոպոս
Միխայիլ Ս. Կիւրճեան
Ժորժ Տիւնամի
Վասան Թէֆեան
Արշակ Ալպոյանեան
Գեորգ Մարկեան
Կարո Պալեան
Գուրգեն Միսիրեան
Տօք. Ն. Մարտիրոսեան
Տօք. Պ. Շամլեան
Բիւզանդ Զեֆինեան
Ժամ Ս. Յակոբեան
Ա. Լամանի
Նկար Ժարո Հիլպերթի
Յ.Թ. Գալանեան և. Սարկիսան
Ներկու Էջ
Սանակ Յ. Պալբեան
Քրոնիկ
Քարսես
Պաակ Քննի. Խաչիկեան
Սեպ
Մուսեղ Յակոբեան
(Օր.) Ասրուան
Ներկու Անանեան
Մ. Պալեան
Մեծադիր պատկեր
Սրեման Զուրեկ
Ներկու փորձ
Էջ մը

ԲՆԱԳՐԻՆ ԴՈՒՐՍ

1. Ն.Ն.Վ.Վ. Յարութ Թազաուր և. Յարիտա Թազուհի
2. Արքայական ամուսնութեան առիթիւ Հայոց կողմէ տրուած Նուէրը
3. Կանթեղ մը
4. Պարը (Նկար Փալէլթայի)
5. Հոն լոյս է և Ստուեր (Նկար Բ. Զեքիճեանի)
6. Ս.Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին (Նկար Վ. Մանսպեանի)
7. Մոռացում (Մարանկար Սարուլանի)

Ռիցո՛ւ, քեռես էիք մըն ալ անպատկառելի, այս հրա-
սարակութիւնը:

Միայնք չենք անուշ անկէ: Տիրապան ճանճեր անկախ-
ելու աստիճան: Անհետն ճակ մեկի ալ ծածոք է պատկերելը
ևւ այն համարաւորներն թէ հայ գրական ապագեղին մէջ վա-
սակելով՝ մարդ չի կրնար հարստութիւն դիզել, և թէ հայերէն
ընթերցողները համարձակ թերեւս ամեն սեղ կը սանդ,
բայց ոչ երբեք... ինչ որ մարդիկ գրում կը շանկն: Այս գիշակտ
իրականութեան համար ալ պէ՛տ է չափ մեղադրել, ինչպէս
կ'ընենք ամբարշտ, հայ ժողովուրդը՝ անոր մէկի և գրչի ա-
խաստութեանց հանդէպ իր թէ ունեցած անհարգութիւնն հա-
նդիւմ: Մեզի պէս աւազակսիկ ևլ քս ազգութեան՝ արքեր
կենանք մէջ աղբերու տօյաղում արդիկ հաւաքակաւորութեանց
համար բնական ևլ բացառելի երեւոյթ մըն է այլ. մեր փոք-
րաթիւ նամակնք չի կրնար իր ճոճն արագելի քննեղողներու
այնպիսի թիւ մը, որ իր լուսանման իր գրական տարբերով
ի վիճակի ըլլալ արդեցեղին ռեւէ հրասարակութեան մեծա-
ժայտ ձեւաւորը: Դիտենք ասիկա, ևլ երբ մեր նպատակն առե-
տակաւ ըլլար, շատ պարզ է որ այս պարբերութիւնը յաջա-
գացած մեր աշխատանքն ու գտնողութիւնները պիտի ընէինք
ուրիշ լեզուով հրասարակութեան մը համար:

Ի հարկէ գրական փառապատիւներն ալ չէ մղիլ ազ-
գակո՛ւ Գիր ևլ Արեւելոս: Ի հրասարակութեան: Մի՛ ալ արդեւ ճե-
տակ փառապատիւներն արժանաւոր մասնաշաղկապներու, որ
մերք ընդ մերք ընթերցողի կը հանկն, վասնոր միայնակ կամ առա-
ւելապակ իրենց զայնակն ևլ արեւելակն — զանոնք մեր ազ-
գին մէջ արեւելցիու կամ իրագործելու, առաջադրութեանք —
ևլ որոնք ընդունալ կ'իյնան ճեպտական դժուարութեանց հիւս-
ններու մէջ: Ինչպէս որոնքն հրասարակութիւն լսանքն կ'ընենք
ուրիշ ալ այն պարզ փառապատիւներն ընդ ունեց, գրականութիւն
ընելու մասնաշաղկապ ունեցող միայնաւորներու կամ լսանքն
ներան, որոնց անկողնով ձեռնարկին վրայն շատով կուգայ
անցնելու կենսի իրականութեան անդր:

Տարբեր է այս հանգիստի իրենցութեան պարտաւոր: Աւելի
համակարգի անեւտ քոք իր նկատման, բայց այսպէս
կենսական պիտի մը ծառայելու լսանքն իրենք: Մեր գործին
բերանք մասական յարաբերութեան մէջ գտնուելու այս երկրի
անհաղթի մամուլի գանազան օրացներուն հետ ևլ մտնել
մասնաշաղկապական թաղակալով: Տարբերութեանք որ քոք օրէ
կատարած խոսքիւնարկներուն, թերութեանք ալ դիտենք
որ հայ մամուլը միջոցներ չունի օգտակար տարբերակներ
բերի այսօր տեսնուած բոլոր դիւրութիւններէն, ևլ բազմա-
մարդ եղիպատի միւս ազգութեանց մամուլին՝ իր գտնի յետ-
դէմ վիճակի մէջ: Առանց յիշելու մասնաւոր անուններ, ասիկ
10 — 15 տարեւալ մեր օրերերէն ծառայող ունեցող լի-
ւարդներ, Յարմա, ևլ արք, Երոյիկ յուն, այսօր կը հրասարակ
ուրիշ տարբերակով, 10 — 16 եւլ ևլ առատեղի պատկերապարզ:
Իսկ եղիպատի միւս հրասարակութիւններ, գլուստ ևլ միա-
գործ, ճոյս ևլ անմասնակ, շարքապարթ, ամապարթ, զիւր ևլ
գտապարթ, ինչպէս հետ. գրական, քննարկական լուրջ հրասար-
ակութիւններ՝ յոյակապ տարբերութեան՝ պարզապէս նկատելի են:
Կը նկատուի ուրեմն որ մեր ժողովրդը յառաջացած են նկայաբալ,
իսկ մեզնէ զաւելի սեղեղալ ընելու վրայ ենք: Ինչ անբար-
կացողներն ևլ որ անցնին հայ ժողովրդի ևլ հայ յարգիւններ
ըլլան այս պատկերակներ իրենց մէջ՝ բիշէ: Կատարաւոր
ևլ հայերէն պատկերապարզ հանդիս մը անպակ գրութիւն չու-
նենալ...: Երբ արդեւ եղիպատի գլուստը հանդիւմ ևլ
տարակ — մասնաւոր ռոպով — անհնաւ նպատակաւորացն է
հայրական սիրելիք միւս գտնողութիւններ, ապա ուրեմն
ձեռնարկին ևլ յայտնաբեր: Մէկ հայիկ գրական-գեղարուեստ-
ական պատկերապարզ հանդիս, որ պարբերաբար երեւոյթ
մեր ևլ աշխարհի իրերուն արձագանքը հանդիսաւոր մեկի,

կամ անուշակ մեր ազգային ինքնատիւութիւնը փայլալի...:
Գրանի որ, ինչպէս թանկ, այսպիսի հրասարակութիւն մը չի
կրնար ինքնաբար ըլլալ մեր պայմաններուն մէջ, պիտի որ
գտնողութեան գիտով գտնի իրագործութե անկախ: Ռիցո՛ւ ուրեմն,
այլ եւս իրեն անկիկնիկ անհամարաւորներն, միայնաւոր կը կը-
կենեն անպարթ թէ հայ գաղութներու գրութեան յարստութե
յոս այսօր՝ պայմանաւորաւոր է հայ մեակոյրի պայմանաւոր
միայն: Գրա՛ւ գտնող մեր կուսակցական կազմակերպութիւն-
ներուն ևլ փա՛ւ գտնող պատու դիշին, զգացող, հետ,
կիրքին, որ երբ անոնք ալ ըլլային, պիտի չունենայինք բնա-
այն 2 x 4 ուր էլ իրարին ալ... գտալ մեր համապարօր:

Անկախած որ մեր ազգը ասիկ: Անկիկն համար պո-
հանգաւոր է մեր սերունդին. անկախած՝ որ մեր հրասարակ-
ական արդի կացութիւնը ուղիղ համեմատական է մեր ազգա-
յին մեակոյրի մակարդակին հետ, համապատասխան է հայր-
ական ճառակին, որ կը պատմէ: Անկիկն համ լիք է կ'արտա-
դրեն այսօր հայ տարբերութիւն ևլ իրեն համակ ևլ իրեն որակ:
Իրով չկան ընթերցանութեան արժանի հրասարակութիւններ —
որ արդիական պայմաններուն համապատասխան են ճառակներուն
գտնացում աս, որոնք մեր սերունդը մտաւոր հաղորդակցու-
թեան մէջ պանն առնէ ինչի հետ որ մեր ժողովրդ ևլ մեզնէ
նկուտ, աշխարհի բոլոր մարդեր, կը կատարուի գաղութներ,
զիտարներ ևլ արեւելակ մարդերուն մէջ, ինչպէս համարաւոր
կը գրէ իր մը անկիկ մեր մեծամուն գրաւոր: Մ. Կարսնան:

Եւ ճառակներն ևլ, հետևաբար, որ այս պայմաններու թա-
սակ մեր մեր սերունդին անկիկ — մասնաւոր օտար կիրքի բնա-
ցած երթաւորներ — որ կարգալ զիտն, որ կարգալ կը սերն,
իրենց այլ ճոյնակն սնունդը երբան վիտակն միայն օտար
գրականութեանց մէջ, օտար լեզուով ևլ օտար ուղով գտած
հրասարակութեանց մէջ, ևլ այլ համարով հեղինակ: Անկիկ վար-
ժակն՝ անկախութեանք՝ հեղինակ իրենց ազգին արեւելցի-
կութե: Ի՛նչպէս պիտի ուղիղի որ օտար գրականութեան ցուց-
փոխիկը — արդարեւ ա՛յնքան գրակ, ա՛յնքան գաղակ —
դիտենք, ընթերցենք լսելու, անոնք մանկն հայ գրական մը
ներս, հայերէն գիւղ գիւղու համար, առանց նկարագրի տար-
նար մը եղած ըլլալու: Դուք ճիշտ է կ'հայ գրականութե
լսանքն մը...:

Անկիկներն ևլ անանց ունեւորութեան, Գիր ևլ
Արեւելոս՝ ի հրասարակութե այս ձեռնարկին մէջ միւր օտար
առաջին գտնողութե է նկայանք մեր ազգ. մեակոյրին ևլ մեր
մասնաւոր՝ ա՛յն որ պիտի կրնային, մեր միջոցներու անմանկն
մէջ ևլ ճեռիւնի մեր հաստատական ընենաւ դիւրութիւն-
ներուն, օտարաբար թան մը ընել ի նպատակ հայ իրեն ևլ արե-
ւելցի ևլ մեր նպատակն է, հետևաբար, իրագործելով մեր
մասնաւոր ու ցանկութիւնը, մեր դրոյն ծառայութիւնը ընծա-
յաբերել հայ « խոստատ » ին:

Վերջացնելի առաջ, պարտականութիւն կը նկատեն մեր
մասնաւոր ընտրակալութիւնը յայնչով այսօր բոլոր հայ յար-
գիկ գրականներն, արեւելցիներուն ևլ յոյակապներուն, որոնք
միջոցաբար պատասխանելին մեր հրաւերէն՝ Գիր ևլ
Արեւելոս՝ ին աշխատակցելու, ևլ որոնք մէկ մայրիկ գու-
րիկները իրականաբար ու շատ ըլլալով չլցանք հրա-
սարակի ներկայ իրենց մէջ: Դառնալով անոր իրենց բարեկա-
մութիւնը, ևլ յարմարութիւն իր զայնակն ընտրակներն բեր-
ելով ինչ, նպատակն Գիր ևլ Արեւելոս՝ ին հեղինակ: Անկիկ նա-
խադր մեակոյրային օրացն մը գտնողութիւն:

بمناسبة اصدار اول ععدد باللغة الارمنية من مجلة
« فن الحفر والتصوير » عقب الزواج الملكي السعيد ، تشرف
بأن نرفع الى السدة العلية الملكية أخلص التحيات الطيبة بهذا الزواج
المبارك الذي اشتركت فيه الامة المصرية جميعا معربة عن ولائها
الصادق ، كما اشتركت في ذلك جميع الدول المعمورة بواسطة ملوكها
ورؤسها مما يزيدنا غشراً

وأنه لما تلاقى الطائفة الارمنية في هذا البلد الأمين من
الرفاهية والعيش في ظل الحكومة الرشيدة والقوانين العادلة
فأن قلوب ابائنا تفيض بالشكر للاعتراف بالجميل ، وانهم يشعرون
كأنهم من ابناء هذا البلد الذي يعيشون تحت حماه مع اخوانهم
المصريين على قدم المساواة ، في ظل حضرة صاحب الجلالة
فاروق الأول ملك مصر ، حامى لواء العدل ومشجع العلوم والفنون
الجميلة حفظه الله ، فهم يفيدونه بأرواحهم وما ملكت أيدىهم .

Ն.Ն. Վ.Վ. ՖԱՐՈՒԲ Քազարեւ եւ ՖԱՐՈՍԱ Քազունիի
Հիմնեան անդիտութեանց վաղորդայինն լոյս տեսնելով
« Գիւր եւ Արեւիտ » իր բարեմագրութեան կարիք կը
խառնէ ակիւնանէ մէջ այն մագրանաց եւ շնորհաւորու-
թեանց, զոր յայտնեցին արտաբերելու՝ նշխարաւ ժողովուրդը
բովանդակ եւ բոլոր Քազարներն ու Պետադուխներն
աշխարհի:

Այն անասնան եւ անդամասեղի բարիները, զոր
Հայ Ազգը կը վարելէ այս օտեւայ երկրին մէջ՝ լուսամբս
կտաւարութեան մը օրհններուն հակ, երախտացիսու-
թեամբ կը լեցնեն սրբերը բոլոր Հայոց, որ աղկես իրենց
գիրենկ կ'զգան այս երկրին զատակները եւ աննուիր
հպատակներն են

ՎԵՀԱՌԱՄ ՖԱՐՈՒԲ ԲԱՐԱՍԱՆԻՆ

պաշտպան Աղբարութեան, հաշտելիք Գիտութեանց
եւ տեղիձիք Գեղեցկութեան:

صاحباً الجلالة الملك فاروق الاول والملكة فريدة

Ն. Ն. Վ. Վ. ՖԱՐՈՒԿԻ Ա. ԲԱԳԼԱՆՈՐ ԵՒ ՖԱՐՈՒՍԱ ԲԱԳՈՒՆԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Դեր. Տ. Վարդապետ Ս. Վաթ. Մխենցեան
Առաքելական Փոխանորդ Հայոց եպիսկոպոսի

Հազար ինը հարիւր երեսուն եւ ութ Յունուար 20 թ պատմական թուական մը պիտի մնայ՝ ոսկեւոտ աքանաղաղած եզիպտոսի տարեգրութեանց մէջ։ Բովանդակ եզիպտոս նոյն այդ թուականին առանց ջեղի ու կրօնի խորութեան, անօրինակ խանդավառութեամբ ու աննախընթաց հանդիսաւորութեամբ տօնեց ու տօնախմբեց իր սիրեցեալ Վեհապետին ամուսնութեան պատմական մեծ դէպքը։

Արտայայտութիւններ կան, որոնք հեռու բռնազբօս քլլալէ, կը բղխին, կուգան մարդոց սրտին ու մտքին մասը տրեւելն ու կը ցոլացնեն մեր ճողկկան ու բարոյական աշխարհներուն մէջ բոյն դրած, կազմաւորուած այն ազնուական զգացումները, որոնք ապրելով միայն կարելի պիտի ըլլայ սրբանել ու հասկնալ։

Այսօրինակ զգացումներով տողորմած էր որ բովանդակ եզիպտոս ոտքի ելաւ։ Իր սիրեցեալ Վեհապետին ամուսնութեան զեղեցիկ պատեհութեամբ զգլխի ցոյցերով ու անօրինակ հանդիսաւորութեամբ արտայայտեց իր անայալ սէրը ու հաւատարմական զգացումները եզիպտոսի թագաւորական գահուն ու անոր արքանաւոր Դահնակային՝ Լ. Վեհ. ՅԱՐՈՒԻ Ա. ի։

Եզիպտոսի մեր ժողովուրդը, որ դարերէ ի վեր Նեղոսի այս հիւրեկալ ափանց վրայ գտած է միշտ սիրալիր ասպնդակամութիւն ու վայելած Արաք ազնուական ազգին եղբայրական սէրն ու գուրգուրանքը ու բարեխնամ հովանին եզիպտական Կառավարութեան՝ երբանիկ կ'զգար ինքզինքը՝ օգտուելով պատեհ առիթից՝ ո՛ր միայն հանդուրժ մասնակցելու ընդհանուր զգուշութեանց ու իրախմբմանքներուն, այլ եւ յայտնելու իր աննեղ հաւատարմութիւնը իր սիրեցեալ Վեհապետին՝ ՅԱՐՈՒԻ Ա. ի։

Արդարեւ երախտագիտական զգացումներով կը զեղու մեր սիրտը, երբ կը մտածենք թէ մեր նախնիք Նեղոսի հիւրեկալ այս ափերուն վրայ ապրած են դարերով ու վայելած խաղաղ ու անդորր կեանքի մը ընձեռած բոլոր բարիքները։

Նոր չէ սակայն այս բարի դրացնութիւնը Արաք ազնուական ազգին ու մեր ժողովուրդին միջեւ։ Նոր չէ որ Հայոց ժողովուրդը բախտաւորութիւնը կ'ունենայ վայելելու Արաք վեհանձն ազգին եղբայրական սէրն ու անկեղծ բարեկամութիւնը, նոր չէ մանաւանդ որ մեր ժողովուրդը կը վայելէ պաշտպանութիւնն ու խնամարկութիւնը եզիպտական Կահուն ու Կառավարութեան. այս ամէնը դարերու պատմութիւնն ունին ու այս իսկ պատմաւաւ եզիպտահայութեան սիրտն ու հոգին անբաժնելիօրէն կապուած կը մնայ սրբելի եզիպտոսին ու անոր թագաւորական գահուն։

Արդարեւ երախտագիտական զգացումներով կը զեղու մեր սիրտը երբ կը մտածենք մանաւանդ թէ մեր ազգ. կեանքի նաւակութեան օրերուն, մեր ստառապանքի եւ լարարանքի շրջաններուն, մեր հաճախական սիրելիք դաշար առած, հանգիստ գտած են Նեղոսի այս դապարազարդ ափանց վրայ ու խաղաղութիւն՝ եզիպտոսի փառապանծ Դրօշին տակ ու եղբայրական աշակցութիւն՝ եզիպտական ազնիւ ժողովուրդէն։

Ապրեալտ լենք եղած ու լենք կնարք քլլալ երբէք, ընդհակառակ խորապէս գիտակ եզիպտոսի օրհնաւ այս հոգին վրայ մեր վայելած բոլոր բարիքներուն՝ մեր բարոյական ու մտաւոր ոյժերը միացուցած մեր արաք եղբայրներու ոյժին՝ աշխատած ենք ու պիտի շարունակենք աշխատել եռանդով ու կրօնով եզիպտոսի բարգաւաճման ու յառաքիչմութեան համար ու պատրաստ պիտի ըլլանք եթէ պահանջուի մեզմէ, իր հաւատարմով հպատակները մեր սիրեցեալ Վեհապետին, տալ նաեւ մեր արիւնք, մեր կեանքը, պաշտպանութեանը համար ցանկելի եզիպտոսին։ Այս է մեր անխախտ համոզումը, այս է մեր կեանքին անշեղ ճանապարհը ու կը յայտարարենք համոզուած թէ ոչ մէկ ոյժ ու ոչ մէկ արտաքին ազդակ պիտի համարձակի խորտակել մարտի սիրոյ այն զօրաւոր կապը, որ անբժան կերպով կը կապէ մեր ժողովուրդը Դահուն, Կառավարութեան, եկեղեցի ու Արաք եղբայրական ազգին։ Այս գիտակցութեամբ ու այս համոզումներով տողորմուն էր որ մենք եւս խանդավառ ոգեւորութեամբ ողջունեցինք մեր սիրեցեալ Վեհապետին ամուսնութեան պատմական մեծ եղելութիւնը ու այսօր անգամ մը եւս ու հանդիսաւորապէս յայտնելի վերջ մեր հաւատարմական աննեղ զգացումները Նոցին Վեհապետութեանց, կը գոչենք ի խորոց սրտի։

Ինչցեն եզիպտոսի սիրեցեալ Վեհապետները,

Ինչցէ ազատ ու անկախ եզիպտոս,

Ինչցէ եզիպտացի ազնուական ժողովուրդը,

որոնք մշտապէս երեսակութեան, անաբղէ յաւատքիմութեան ու բարգաւաճման ու անկորուստ պահպանութեան համար

կը մնայ միշտ Աղօթարար

Առաքմ. Փոխանորդ Հայոց եպիսկոպոսի

Իսմիրէ

Յարութիւն Սարգսյան

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԵՐԿԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Գ. Միխայլ Ս. Կիսկենսոն

Երբ Գ. Գալիպեանի հրաւերին պատասխանելու համար ինքի մը կը փնտռեմ, վարանելով մէկ քանիչ ներու միջեւ, մտածումս, իբր թէ ժամանակ վատկոյի ուզէր, կը յամենայ պահ եւ ներկայ հրատարակութեան շուրջ, կանգ կ'առնէ անոր տեղդասին վրայ՝ Գիւր Ե. ԱՐՈՒՅԵՍ...

Յեւ կրնար գիտնալ թէ ինչ պիտի ըլլայ անոր պարունակութիւնը եւ արժէքը, հրատարակութիւնէն ճանշալով միայն հրատարակիրը, ... համակրելի ծանօթ արուեստագէտը, Բայց այժմէն կը փութաւ շնորհաւորել զինքը, որովհետեւ մեր մէջ այնքան հազուադէպ որբան յանդուգն եւ ծափահարելի գործ մըն է նրաստակիրը:

Գիտի ըսէ՞ք — գիտեմ — որ Գ. Գալիպե տէր եւ տօնընէ տպարանի մը եւ Clicherie ի մը, որով իր յանդգնութեան արժանիքը կը նուազի այն չափով որով իր այդ հանգամանքը կը դիւրացնէ ձեռնարկին իրականացումը: Ինչ փոյթ. դարձեալ շնորհաւորելի կը գտնեմ զինքը:

Եւ կը խորհիմ. « Ի՞նչ առէկ կ'ըլլար եթէ ամէն հայ գրող տպարանատէր ըլլար, առունագի գրաշար, իր գործերը

նիւթական ամենէն նպաստաւոր պայմաններով հրատարակելու կարենալու համար — ըսել կուզեմ ամենէն նուազ անկպաստ պայմաններով ... »

Եւ որովհետեւ ասիկա անկարելի է, կը խորհիմ դարձեալ — խորհելէն ուրիշ ինչ կրնամ ընել. — որ մեր մէջ « գիր » ին եւ « արուեստ » ին սէրը եւ ճաշակը տարածելու միակ միջոցը՝ « Հրատարակական » ի մը կազմութիւնն է, որուն համար « Արեւ » ի մէջ հերու շարք մը յօդուածներ գրեցի որոնք, հոս եւ արտասահման, արծազանգ գտան ... զրի մարդոց մօտ, ծնունդ տալով առաւել կամ նուազ պատշաճ խորհրդածութիւններու եւ թելադրութիւններու, մղելով նոյն իսկ Դահլիճ արեւակ ազնուողի տպարանատէր մը իր տպարանը՝ ամբողջ կազմածովը տրամադրելու, իբր խանձարուրք, այսպայ նորածինին: Տակաւ առ տակաւ սակայն արծազանգները մարեցան եւ լուսութիւնը եկաւ դարձեալ մոռացումի տալ խնդիր մը, կենսական կարեւորութեամբ խնդիր մը, որ տարիներէ ի վեր ատեն ատեն մէջտեղ կը գրուի, առանց լուծում մը ստանալու թախտին արժանանալու ... »

Եւ, ինչ մնորս պահեմ, պահ մը յուսցի որ այս անգամ շարժումը պիտի ծաւալէր եւ արդիւնքի մը յանգէր. ասիկա չէր կրնար ըլլալ անուշտ գրական արծազանգներով, այլ դրական ժեղքներով: Աւագ, դրական ժեղք ըլլալով՝ կան միայն եւ միայն Տէր եւ Տիկին Դաւնակներնաններու սկզբնական համետն նուիրատուութիւնը, որ սակայն շարժումը déclancher ըրաւ, եւ Գ. Յովն. Տիրատուրի խոստացած յիսուն ոսկեայ գումարը, որ փակած ըլլալ կը թուի նուիրատուութեանց ցանկը ...

Ասիկա անուշտ անբաւական է երազուած Հրատարակականին ծնունդը եւ կենսք տալու համար, այնպէս չէ՞: Ուրեմն պէտք է դարձեալ գրել, պայքարիլ, բերօրեալ անդ, պէտք է գարնել գումարներուն միջեւ որ բացուին. պէտք է ցնցել անտարբերները միջեւ որ թօթափեն իրենց անտարբերութիւնը:

Ի մի բան՝ պէտք չէ յուսածախի:

Յեւ ուզեր կրկնել հոս ինչ որ գանազան առիթներով գրած եմ « Արեւի » ի սիւնաւորներուն մէջ: Բայց պէտք կ'այ արդեօք փաստեր զիջելու, ապացուցանելու համար Հրատարակականին անհրաժեշտութիւնը: Գիտի ուզի տեսակ որ հանրաբուէի ենթաբիւլլետները՝ զիտակաւ համար թէ մեր գաղութին մէջ քանի՞ հոգի կ'այ — գրել — կարգայ գինացող եւ սիրող, քննականաբար — որոնք հոգեպարտ լըլլան անոր օգտակարութեանը: Մասին վրայ պիտի համարելին անուշտ այդպիսիները:

Ո՞վ կրնայ արդարեւ ժխտել որ պէտք եղածին չափ լաւ հրատարակութիւնները վրան մը մէջ քի ընկերացուողիսմ իբր ամօտելի զիրբեր հետգնեմէ կը պակսին. թէ կ'ըսած հին միջերդ մըն է ապուսած, անցումներ ի կամ շատ նուր գիրքերու, որոնց վրայ հազիւ թէ ատեն ատեն կ'աւելան, անբաւական իբր քանակ, պէսպիսութիւն եւ յաճախ՝ իբր որակ, ցանցաւ հրատարակութիւններ, զորս հրապարակ կը հանեն՝ առունագի իրենց յամառութեան եւ զոգոհութեան ոգին համար հիացման արժանի հեղինակներ: Ո՞վ կրնայ տարաբնուի որ իրաց այս փոխակը պէտք է փութել, պէտք է վերջ գտնէ. թէ մեր նոր սերունդին (որուն գրեթէ անսասմ ի նախորդ սերունդներուն գրական գործունէութիւնը) պէտք է տալ զիրբեր:

որոնք վերհրատարակումը ըլլան այդ զործունէութեան լաւագոյն արգասիքներուն, եւ ուրիշներ ալ որոնք արդիական պահանջներուն համապատասխան են եւ ճաշակներուն գոհացում տան, որոնք զինքը մշտատեւ հաղորդակցութեան մէջ պահեն ամէն ինչի հետ որ մեր շուրջը եւ մեզմէ հեռու, աշխարհի յորս կողմերը, կը կատարուի դարութեանց, գիտութեան եւ արուեստի մարզերուն մէջ:

Հաջորդ ուրեմն լոկ իրականացման եւ կազմակերպութեան հարց մըն է. եւ ատոր համար դրամ պէտք է, որովհետեւ մեր գարտիկին մէջ չեն պակսիր գործը կազմակերպելու կարող անձինք: Եւ կը հարցնեմ. եթէ ցնորք մըն է յուսալ որ նոր Դայրքեան ամօր մը գտնուի որ ուզէ իր սեփական միջոցներովը ապահովել այս բարձրօրէն ազգօգուտ ձեռնարկին իրագործումը, միթէ անկարելի՞ է որ քանի մը երկրորդասանակ Հայեր, առաւել կամ նուազ ունեւոր բայց հասարակապէս ազգասէր կամ ... ազգասէր, ձեռք ձեռքի տալով հայթայթեն հարկաւոր գումարը, որ վերջապէս անգին չէ, որ կոտորակուելով բաժնուելով, չի պահանջեր իրենցմէ ծիգ մը՝ անճամպատաման իրենց միջոցներուն:

Եթէ ստիպալ ալ անկարելի դառնայ ի վերջոյ, պէտք պիտի ըլլայ այն ատեն տարակուսի մեր ցեղին կենսունակութեան, մեր ցեղին վերանորոգումի, վերկենցադուսիքի ընդունակութիւններուն մասին: Ամէն տեղ իրի շատ ակուսմանը, մարդասիրանքի, մարդաշատներ կը հիմնուին վասն իրիցիական մշակոյթի, տեղական ընկերակցութիւններու բաներով, նոյն իսկ հօգը հաստատութիւններու օժանդակութեամբ: Բարի, շատ բարի. պէտք է, արդարեւ, ամրմինք կրթել, զարգացնել, զօրացնել: Բայց միթէ ընդունելի՞ է, ներքինի՞ է որ մերքինն պէս մենք եւ երեսնի՞ր զաղուծ մը անկարող հանդիսանայ ստանձնելու Հրատարակականի մը հայրութիւնը, հայ միտքն ու հոգին զուգանձաբար կրթելու, զարգացնելու, զօրացնելու համար: Անոցք, զօրաւոր մարմին. շատ լաւ. բայց մէրը ինչ պիտի դնենք. պարագ պիտոք մը եւ արքաւոր հոգի մը ...

*
*
*

Յրանաջի գրագէտ մը, Անտրէ Ժիտ, վերջերս կը գանատէր հրատարակութեանց յորդառատութիւնէն, յա-

րճուն մակընթացութենէն. Հազի թէ կարճատեւ րացակայութիւնէ մը յետոյ աշխատանքս կը վերադառնամ, կ'ըսէր, զայն խնդուած կը տեսնեմ, զիրերու, հանդէսներու, պարկերու քաղմութեամբ մը որուն տեսքը միայն յուսահատութիւն կը ընէր վրաս: Ուրիշ գտնելու րաւական ժամանակ կարգալու համար այս րոյոր հրատարակութիւնները եւ կ'արժէ՞ միթէ. շատերը կրկնութիւն (reclite) եւ աւերորարանութիւն չեն: Աւ կ'աւելցնէր որ քանի կը տեսնէ զիրերուն այդպէս անին ու քաղմանալը իր շուրջ, այնքան իր մէջ կը մեռնի զրելու փափաքը ...

Փառք Աստուծոյ, մենք այդ պատուհասն զեք ենք. մենք ալ կը տառագինք, բայց ոչ թէ մատենագրական առատութենէ, այլ երաշտէ, սովէ, ափսոս. Չեմ գիտեր թէ ո՞ր վիճակը աւելի դառն է եւ անբաղձալի. բայց արդիւնքը նոյնն է, որուն խօսքը կ'ընէ Անտրէ Ժիտ. մեր մէջ զորդները ընթերցողներու սակաւութենէն, նիւթական եւ բարոյական քաջախելութեան պակասէն է որ վնասած, յուսահատած՝ կ'զգան տակաւ գրելու փափաքին մեռնելը իրենց մէջ:

Եւ իմ համոզումն է որ ազգ մը իրաւ մեռած կ'ըլլայ այն օրը ուր բանաստեղծի ո՛ր մէկ ծայն կը բարձրանայ վկայելու համար որ ան — ազգը — կ'ապրի տակաւին, Ժողովուրդի մը կենդանութեան մեծագոյն ապացոյցները իր բանաստեղծներուն զործքն են, բանաստեղծ բանը առնելով իր ընդարձակագոյն իմաստով: Դիցը, Բանը կ'ապրենք, կ'անմահանք:

Միտայէ Ս. Կիւրեման

ԳԻՐԲԸ

Դիւր մտղկալին ունէ գործն մը աւելի՞ եւ լաւարդի՞ ապացուցական արտայայտութիւնն է աւելմանի քաղաքակրթութեան: Գիտնենք ու փորձաւորութիւններ, փիլիսոփանք ու խոյսմանք, բանաստեղծներու երգանքներն ու երեսակալութիւններ, սրտափններն վկայք, մեր պատմութիւններն ու մեր առաջադրութիւններ, մեր սպասումներն ու մեր սրտապանդալանքներ, մեր խոստովանութիւններն ու մեր հաւատներ, մեր գրգռումներն ու մեր վարպետութիւններ, մեր սխալներն ու մեր փառքներ, ամեն ինչ կը լսենք զիրիկ, վերջնականապէս կ'արձանագրուի զիրիկն մեզ՝ աման մտղկալին իմացականութեան:

Ժորժ Տիտմալէ

Զուրերուն Կակ...

Զուրերուն սակ, զուրերուն սակ, զուրերուն սակ
Ուկիսանին՝ կապոյտ, կանանց ու սեւ յետոյ,
Կ'ըսեն կ'ապրի կոյս մ'ըսպիսակ, մանկահասակ,
Սիրք վախով միայն լեցուն, փոխան սիրոյ...:

Վախը անգոյն վիշապներուն, որոնք կ'անցնին
Իր վրայէն, ֆուլէն՝ առանց զինք տեսնելու.
Վախը վերէն ինկած, սուգում շոգեմաւին
Եւ անոր մէջ բանտարկւած հոգւոյն զրոյ...:

Դերին է ինքն ալ անտառի մը կենդանի,
Ու անոր հետ՝ կը ծրփայ միշտ, կը շատանի
Անեղալագ, բստրովկեայ հոսանքներէն...:

Հագար միլիառ սակառաջաւի զուրի ներքեւ
Ու տոսկումին մէջը սակայն՝ սիրն է քեքեւ
Այդ աղջկան, քան սիրն անոնց որ կը սիրեն...:

Վահան Թէֆեան

Derzeitige Aufstellung des im J. 1850
aus dem Museum des Kaiserlichen
Museum in Wien stammenden Kabinetts

Der in Wien st. J.

ԵՐԻՊՏՈՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Նգիլականայոց վայելած անբողոքանքի
տառաւորութիւնները

Եթէ Սփիւռքի հայ գաղութներուն վրայ ընդհանուր ակնարկ մը նետելու ըլլաւ եւ տնոնց փնտքիները իրարու հետ ըտողատուութիւն փորձ մը կատարեն, ապահովաբար եզրկատման գաղութը պիտի նկատենք հայ գաղութներուն մէջ առաւելագոյն չափով նպատաստուածը:

Հայ սփիւռքի երբեմնագոյն գաղութն է ուրեմն եզրկատմանը, որ անգիտակցի իր վայելած շնորհներուն, կ'ապրի այնպիսի ձեւով մը որ կարծես անէգէտ է իր տնեցած առաւելութիւններուն եւ այդ իսկ պատճառով իր վրայ ծանրացող բարոյական պարտականութիւններուն:

Ինչպէս արդէն յայտնի է, շատ հին ժամանակներէ սկսեալ եզրկատման մէջ միշտ ապրած են Հայեր, որոնք երկրին կենսական գանազան շրջափոխութիւններուն ենթարկուած են, երբեմն բարգաւաճման եւ երբեմն տնջրացման շրջաններ ունեւայով:

Այդ անցեալը այսօր մենք հնուտ է եւ մոռցուած, բայց ուրիշ վայրերէ մէջ Հայոց կենսական գիտակ ունէ՛ր, միայն ներկան աչի առջեւ ունեւայով, շուտով պիտի համոզուի թէ եզրկատման հայ գաղութը ուրիշ վայրերէ մէջ արդէն իր վայելէ բազմաթիւ առաւելութիւններ:

Իւրաքանչիւր հայ անձնաւոր որ կ'ապրի այս բնութիւնէն օժտեալ երկրին մէջ ունի իր ինքնակամ բարեկեցութիւնը ապահովելու առէն հնարաւորութիւնը, վասնզի եզրկատման իր տնտեսական բարգաւաճ երկիր մը, իր հոգալիս հարուստ արդիւնաբերութիւնէն շնորհիւ, ունի բացառիկ զիրք որ համաշխարհային տնտեսական շարժումին մէջ, երկրայացեալով ամենէն ամուր տնտեսական կայունութիւն ունեցող աշխարհամասերէն մին:

Հոս, այս երկրին մէջ Հայերը միշտ կրցած են, իրենց ցեղային ընդունակութիւններուն շնորհիւ, ապրուստ մը ապահովել անձատաքաբ, առանձին առանձին եւ անկարօտ ապրել եւ այսօր ալ ոյ մէկ արգելք ունին իրենց դէմ՝ աշխատութեամբ իրենց ինքնական բարօրութիւնը կերտելու:

Ասիկա անբողոքանքի առաւելութիւն մըն է որ եզրկատման զուտ ոյ մէկ երկրի մէջ ապրող Հայերը կը վայելեն այսօր, վասնզի լիայ երկիր մը որ արդիւնաբերական, առեւտրական եւ ճարտարարտաստական երկրակ մարդերուն մէջ գործելու ազատութիւնը շնորհէ իր բոլոր բնակիչներուն անխորաքաբ, ինչպէս եզրկատման:

Իրենք աւելի հարուստ, աւելի ճարտարարտեսական, աւելի առեւտրական մեծ շարժում ունեցող երկիրներուն մէջ ապրող Հայեր ունին, որոնք սակայն յաւելին այն ազատութիւնը որ եզրկատման մէջ ապրող հայերը կը վայելեն:

Եզրկատման մէջ Հայը հազարաւոր տարիներու բնակատեղին մը ունեւայով — հակառակ անոր որ այսօր այս երկրին մէջ բնակող Հայերու երեք քառորդը բնիկ է եւ ուրիշ վայրերէ կ'եւծ — յայտ երկրին բնիկներուն տառապանք չի նկատուիր եւ ունէ հակակրօնական եւ հայաթմարի առեւտրայ չէ եւ իր մասին ոյ մէկ նախապաշարք ու կայ, որ խորագրութեան մը տեղի տայ:

Ասիկա եզրկատման մէջ Հայերու վայելած ամենէն մեծ ու թանկագին առաւելութիւնն է, որուն գուցէ յարգը չեն գիտեր ստուար մեծամասնութեամբ:

Եզրկատման, իբր միշտվայր, հայ հաւաքականութեան համար եւս կը ներկայացնէ մեծ առաւելութիւններ:

Եզրկատման, բանի մը մասի վրայ համբուող ուրիշ երկիրներու, ինչպէս Իրաքի, Գարսաստանի, Սուրիոյ եւ Գարնստիին հետ, կը ներկայացնէ այն երկիրներէն մէկը, որ Հայերը ծովմաս փոսնելն անհնար յուսալալով չափով ենթարկուած են, եթէ իրենք կարենան միջոցներ ձեռք առնել պաշտպանելու համար իրենց զորութիւնը:

Աշխարհի ուրիշ մասերուն մէջ գտնուած Հայերը, ինչպէս յաճախ բացատրուած եւ փաստացի կերպով արդէն ապացուցուած է, դատապարտուած են անշնայալու եւ խառնուելու իրենց բնակակից Ժողովուրդներուն հետ եւ ծովուելու անոնց հետ:

Հոս գէթ առ այժմ այս վտանգը հեռապատկեր մըն է, որուն յապաղումը մեր իսկ իբր հայ ապրելու կամքէն եւ ազգովն մեր կատարելիք ճիգերէն կ'սկսուի ունի, վասնզի եզրկատման մեզի կ'ընծայէ կրթութեան ազատութիւնը. — քան մը որմէ բացարձակ գրեւած ենք շատ մը երկիրներու մէջ եւ որ նոյնքան անփոփոխելի առաւելութիւն մըն է համայնքի մը համար, որքան է աշխատութեան ազատութիւնը անձանց մը:

Կրթութեան ազատութիւնը ամենէն զլիաւոր յենակէտն է որուն վրայ կ'ընդ հիմնուի ապագան եւ տեւական մնայլ այս գաղութին, եթէ սակայն մեր կարենանք մեր զարդոցներուն տալ այնպիսի ընթացք մը եւ կազմ մը որ անտեք ծառայելով հանդերձ ազգապահպանութեան գործին՝ այսինքն հաւաքականութեան շահներու, յստատեւեան եւ անհատական շահերը, զամբողջ անհատայն այնպիսի ծանօթութիւններ, որոնք զինքն ստակ եւ ընդունակ դարձնեն այս միջավայրին մէջ գործելու եւ իր բարեկեցիկութիւնը ապահովելու:

Կրթական ազատութիւնը, միացած կրօնական ազատութեան, որ ոյ մէկ երկրի մէջ կաշխատուած է հին բարեբախտաբար, համայնքային կազմակերպութեան հետ որ միայն իսլամ բանի մը երկիրներու մէջ կը պատճառուի կամ կը ծանցուի, եզրկատման Հայերը կրնան նկատուիլ երբեմնիկ գաղութ մը, որ սակայն զգրախոսաբար անգիտակ է իր վայելած առաւելութիւններուն, եւ մասնաւոր այն պարտականութիւններուն որոնք իր վրան կը ծանրանան եզրկատման Հայերը իրենց ծանցուած ճարտարաբանութիւնը, իրենց հաստատուն հաստիքներով, կրթական հաստատութիւններով, եւ իրենց ինքնական անկախութեամբ եւ բարեկեցիկութեամբ, ամեն պատեմութիւն ունին եւ պարտաւոր են իսկ ծառայելու ընդհանուր ազգութեան, արտասահմանէն Հայոց համար. ազգային փոխաբան մը դարձնելով եզրկատման, զեկալումը եւ աւաջնորդ եւ նշանակ հանդիսանալով ուրիշ գաղութներու, ինչպէս երբեմն Կ. Պոլսի եւ Ինիլիս եղած էին, արեւմտեան եւ արեւելեան հայոց, իբր մտաւորական եւ վարչական կեդրոններ:

Այս պարտականութեան գիտակցութիւնը երբ պիտի զգայ արդեօք եզրկատման հայութիւնը, արժեցնուի համար այս երկրին մէջ իր վայելած առաւելութիւնները, որոնք ինչպէս տեսնուցած անբողոքանքի են:

Արսէն Ալպոյանեան

ԱՂՇԱՐԻ ՄՁԿԻԹԸ

Դահլիճի այս նշանաւոր մզկիթը հիմնւթի 361 (Ք. 972) թուականին շինուած է ծագումով Սիկիլիացի ծափճարի (Սիլիա էս Սըզլըզի) ձեռքով, որ եգիպտոսը գրաւող Իսթիման զօրաբանակին ընդճանուոր հրամանատարն էր, Մարբիզի կը յիշէ թէ մզկիթի միմասլին աջ կողմը կառուցուած գմբէթի եզերքին վրայ Մուլիզ խայի-իային եւ ծափճարին անունները, ինչպէս նաեւ շէնքի հիմնադրութեան թուականը պարունակող արձանագրութիւն մը կար ատեմօք, բայց այս արձանագրութիւնը անհետացած է դարերու ընթացքին:

Ըստ պատմագիրներու վկայութեան՝ մզկիթը իր անունը կը պարտի իսլամներու մարգարէին աղջկան՝ Պաթիմայի, որ ՉԱՆՔԱ մականիւր անունով ծնւցուած էր մահմետական աշխարհին մէջ, ինչպէս որ յայտնի է, Պաթիմիներն ալ իրենց անունը բաշած են յիշեալ Պաթիմայէ, զոր իբր նախամայր կը դասենին:

Ազնարի մզկիթը մասնաւոր գուրգուրանքի առարկայ եղած է մահաւանդ Պաթիմիներու օրով, որոնք կրթական եւ բարեգործական շրջէ հաստատութիւններով եւ հարուստ վազմիներով օժտած են զայն:

Իսլամական այս հոյակապ հաստատութիւնը, սակայն, աստիճան մը շտրճագուրկ եղաւ Ալեուպիներու օրով, որոնք՝ իբր սլանի մահմետականներ՝ հետամուտ եղան նսամփնելու շին Պաթիմիներուն մեծագործութիւնը յիշեցնող ամէն հաստատութիւն, Պատմութիւնը կը վերլայէ, արդարեւ, թէ քաղաքական նպատակներով Մուլիման Սալաֆետինը պահ մը արդիւնց խորպալ ի ընթերցումը Ազնարի մզկիթին մէջ եւ այս հաստատութեան ի նպաստ յատկացուած վազմիներէն մեծ մասը գրաւեց:

Ամբողջ դար մը անշուք մնալէ ետք՝ Ազնար վերըստին ծաղկեցաւ Մուլիման Պիպարսի օրով (Ք. 1266-67), երբ այս մէլուք գահակալը նորոգեց եւ կրթական կեդրոն մը դարձուց զայն, Բայց 35 տարի յետոյ երկրաշարժէ կործանուելով՝ վերաշինուցաւ, Եմիր Սալարի ձեռքով, Ազա 1326 թուականին վերակերտեց զայն Սըբըզէ Մուհամմադ Գին Հասան, որ հարկաճաւարի պաշտօնը իր վարէր:

Նոյն շրջաններուն Քալպարս եւ Ազաուդա Ազնարին մօտերը բարձրացուցին զոյգ մը հսկայ վարժարաններ, որոնք մզկիթի շէնքին միացուեցան ետքէն, 1360 ին Քալաֆի Ղէշըր իր կազմի ձեռնարկեց նորոգութիւններու, մզկիթը ընդարձակեց եւ կրօնական դասընթացքը վերահաստատեց հոն, Սինիւ 1423 երբ անգամ կործանեցաւ մզկիթի միմասլին զօր վերաշինեց Մուլիման Պարզուր, իսկ Դալիմիպայ եւ Դուրի սուլթանները բարեկարգակ հաստատութիւններով օժտեցին զայն:

Սաւ եւ Գրանա զբաւանջուելու շրջանին մէջ խոջայի կազմութեան մը մատուելէ ետք՝ Ազնար վերստին ծաղկեցաւ Սեմն Մուհամմադ Ալիի յաջորդներուն օրով, որոնք ինսուրին եւ գոհարելութիւններուն շնորհիւ իսլամական այս հաստատութիւնը դարձած է այսօր ոյ միայն հոյակապ պոթարան մը, այլ նաեւ լուսայ վաւարան մը, ուր կրօնական կրթութիւն ստանալու համար աշխարհի չորս ծագերէն կը դիմեն հազարաւոր մանմետականներ:

Պապ էլ Ֆիւրուհ

ՊԱՊ ԷՆ ՆԱՍՐ ԵՒ ՊԱՊ ԷՆ ՖԻԻՐՈՒԶ

Պաթիմեան շրջանին փառքը ցուցադրող այս զոյգ մը դռները հիմնւթի 480 (Ք. 1088) թուականին շինուած են եգիպտոսի մեծանուն վէզիրներէն Պէտր Էլ ձէմալիի ձեռքով եւ կանգուն կը մնան ցարդ:

Պատմութեան մէջ Էմիր Էլ Ֆիւրուհ (բանակներու հրամանատար) պատուանունով ծանօթ հայազգի այս վէզիրը Մուլիմանը Խայիֆայի հրաւէրով եգիպտոս եկած էր Հ. 466 (Ք. 1074) թուականին եւ ստանձնած էր զինւարական, վարչական եւ կրօնական ամենաբարձր իշխանութիւնը, Ան աջ բազուկը եղաւ Խայիֆային, կարգ ու կանոն հաստատեց անկազմակերպ երկրին մէջ, վերը տուաւ տիրող աճեալ սովին եւ անվերջ կործանումէ ազատեց եգիպտոսը, Արաք մատենագիրները հիացումով կը խօսին իր մարտական եւ մահաւանդ վարչական կարողութիւններու մասին:

Պէտր Էլ ձէմալի հսկայ շինութիւններ կառուած է Դահլիճի, Ազնարանդրիոյ եւ Ասրայոնի մէջ, շինութիւններ՝ որոնց մաս կը կազմեն վերոյիշեալ զոյգ մը դռները:

Մօտուրապէս 21 տարի երկիրը խաղաղութեամբ կառավարելէ ետք՝ հայազգի վէզիրը մեռած է Հ. 488 (Ք. 1095) թուականին, Պատմագետները համաձայն չեն անոր գերեզմանավայրի մասին, Ոմանք կ'ըսեն թէ ան թաղուած է Մորաթիմա մեռան վրայ ձիւլուսի անունով ծանօթ մզկիթին մէջ, իսկ ուրիշներ կը պնդեն թէ անոր դամբարանը Պապ էլ Ֆիւրուհի մօտերը կը գտնուի:

Ֆիւրուհ Մարքիան

Արարական Արարես Վերջ Դար

Պէշպարս II ի Բաճկարանին կանթեղը

Գիր է. Արարես Թի. I

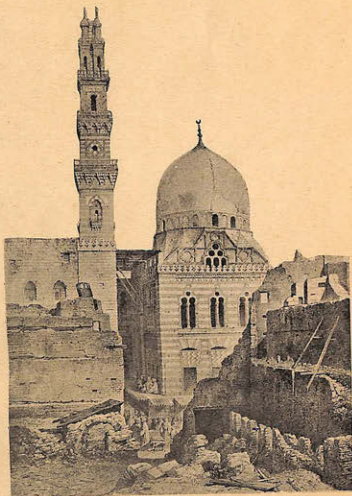

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԶԿԻԹԸ

ՄԻՀՐԱՊ, ՄԻՆՊԱՆԻ և ՄԻՆԱՆԻ:

Եգիպտոսի նուաճման գործն ի կատար ածելէ յետոյ, Սմբիակն էլ - Սա կը ձեռնարկէր իսլամութեան տարած յաղթանակին արժանի սրբալայրի մը կառուցման՝ իր նոր մայրաքաղաքին՝ Ֆուստատի մէջ, Մէրրէի եւ Մէտինէի մզկիթներուն ընդհանուր յօրինուածքը պահելով հանդերձ, Ֆուստատի այս յիշատակարանը զերծ կարգ մը կաշկանդումներէ, իր ամբողջութեանը մէջ աւելի նուրբ եւ գրաւիչ օճաշակ մը չափանիշին ձգտելով պիտի ծառայէր իբրեւ նախատիպար ապագայ յիշատակարաններուն, եւ Մէրրէի եւ Ֆուստատի մզկիթներուն յղացումն էր որ տներկրայօրէն միակ առաջնորդը պիտի մնար արաբական ոճի կազմութեան ամբողջ շրջանին:

Ակիզրէն մինչեւ գոյութիւն չունէր, վաճառի Մէտինէի մէջ Մարգարէին կառուցած մզկիթն արդէն Բա'պաի ուղղութիւնը չէր նշանակեր. հետեւաւոր հաւատացեալներուն կը թոյլատրուէր աղօթի ատեն ըստ կամս դառնալ դէպի Երուսաղէմ կամ դէպի Մէրրէ. Բայց Միրուան խալիֆային օրով (685) Եգիպտոսի իր Սպտ էլ - Ազիզ տեղակալը Սմբի մէջ շինել կուտար

մը խալիֆներն էին միայն որ Մէտինէի մկնաւարին վրայ կը բարձրանային՝ իրենցմէ իւրաքանչիւրն իր նախորդին գրաւած աստիճանէն քայլ մը վար կենալով, մինչեւ որ 'Ալին, չորրորդ եւ վերջին օրինաւոր խալիֆը, սանդուղին վերջին աստիճանին հասած ըլլալը տեսնելով՝ կը գոչէր. « Իթիֆ այսպէս երկրին կեդրոնը պիտի իջնենք: » եւ վերստին կը բարձրանար ընմին զազաթը զոր Մահմաձէտ գրաւած էր, Այն օրէն կ'վեր բոլոր խալիֆներն իր օրինակին կը հետեւէին, եւ քաղաքը՝ խալիլ կը կանգնէր սանդուղին բարձրագոյն աստիճանին վրայ:

Մզկիթներու վրայ կամ բոլն կ'վեր մինաբէի պէտքը շատ աւելի ուշ զգալի կ'ըլլար: 'Ամրի յիշատակարանին մէջ նախապէս գոյութիւն չունէր անկիւ, վասն զի Մու'էզզինը՝ Մարգարէին օրով՝ մզկիթին ներսէն երգած էր աղօթքի հրաւէրը, իսկ Մարգարէին մահէն յետոյ՝ մզկիթին դրան սեմէն էր որ այդ կոյը կ'ուղղուէր հաւատացեալներուն. Հառուն էն-Սաշիտի չորրորդ որդին՝ էլ-Մօթապէմ պ'իլլահ Պաղտատի՝ ապագանէն խալիֆը, որ իր եղբորը Մէ՛տինէ կը յաջորդէր 833ին, առաջին անգամ կը կանոնադրէր ու կ'որոշէր սահմարին բարձունքէն հնչեցնել այդ աղօթակոյը, սրպէս զի ամբողջ քաղաքին լսելի ըլլայ, ինչպէս որ Աբրահամ՝ քստ աւանդութեան՝ Մէրբէի բարձունքէն կատարած էր առիկա՝ իր հօտը 'Քապա հրաւիրելու համար:

'Ամրի տանին կեդրոնը կառուցուած է, մարմարինո՛ւ յոյժ գեղեցիկ սիւներով, լոգանքի ութնակիւն աղբիւրը, — մէսա — ինչպէս նաեւ հորը՝ զոր կըօժակեն նախապաշարուած մը Մէրբէի Զէմ-Զէմ հորին հետ հաղոր-

առաջին միւրապը, որ այնուհետեւ իսլամական տաճարին ճիմնական մէկ մասը պիտի նկատուէր, Այդ նախնական միւրապը պատին մէջ ճիւղաւած ասե՛նատովորական հարթաբանդակ մը կ'ըլլար պարզապէս, եւ փորրիկ կամար մը հազիւ թէ անոր միակ զարդաքաները կը կազմէր, հետգծեալ այդ կամարը կը վերածուէր որմախորքի մը՝ յիշեցնելով 'Քապան պատով ճիւղաւած դուռը:

Միւրապին աջակողմը կը գտնուի ամպիտոն — միկայա — ուր իմամը կը բարձրանայ աղօթքի ընթերցման կամ քարոզելու համար, եւ որուն դիմացը գետեղուած է սիւնակիր ընմը — տէքթա

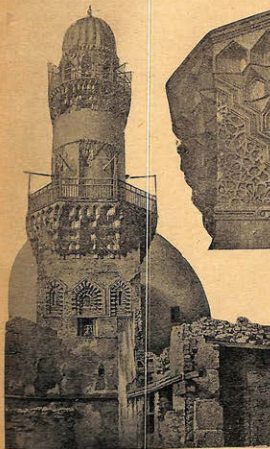
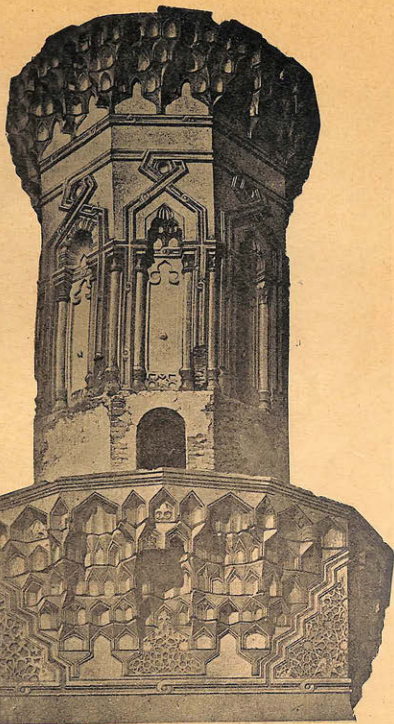
— ուր մզկիթին երգիչները — մուսալլաղին — կը կանգնեն՝ քստ առ քստ կրկնելու համար ներկաներուն իմամին աղօթքը:

Միկայաին ծագումը՝ թէ՛ եւ համայնո՞ր քայքայ տառաւելի յուզումնային պարագաներու մէջ տեղի կ'ունենա՞ր քստ պատմարան Մազրիզիի. « Հէ՛միրի ևօթն-երորդ տարին կ'ըսէ յիշեալը, Մարգարէն Մէտինէի իր մզկիթին մէջ գետեղել տուաւ մոշայենիէ (mosaïx) շինուած չորս աստիճան դասիկոնաւոր ընմ մը, որուն վրայ բարձրացաւ հաւատացեալներուն խօսելու, ինչպէս որ արմաւենիի կոճղին վրայ ելած էր 'Գօրանը քարոզելու համար:» Մուհամմա՛տի յաջորդներէն իւրաքանչիւրը՝ ի նշան խոնարհութեան՝ այս ամպիտոնին աստիճաններէն քայլ մը վար կը կանգնէր: 'Ամր Իպն էլ-Աս, Ֆուադադի իր մզկիթին մէջ նմանօրինակ ընմ մը զործածութեան դնելով, Օմարէն կը ստանար հետեւեալ նոսակը. « Իմի՛կ կ'ըսեն թէ մզկիթի մէջ միկայա մը դնել տուէր եւս, կ'ուզես ուրեմն որ բարձրանաս՝ հաւատացեալներէն աւելի: Կ'ուզես ուրեմն որ կանգնի՞ս երբ իսլամներն ոտքերուդ տակն են, Այս նամակս ստանալուդ պէս խորտակէ այդ ընմը: » 'Ամր, կ'աւելցնէ Մարբիզի, կը փութար կատարել Օմարի հրամանը, եւ դեռ տառն

դակցութեան մէջ կը դնէ. Ղարո-քիւզան-դական ճարտարագետութիւնը բացայայտ կերպով զգալի կ'ըլլայ այս աղբիւրի յորինումներին մէջ:

Ընդհանրապէս Սմր իպն էլ-Ասի ամբողջ յիշատակարանին եւ մասնաւորապէս յոգանքի աղբիւրին սիւններուն խոյաններն ու խարիսները բիւզանդական կաղապարներու յղացման ու գործադրութեան եղանակը կը յիշեցնեն. կենսամատեններով զարդարուն խոյաններէն ուսանջ վերեւի չորս անկիւնները քանդակուած աղանիւնը դեռ կը նշմարուին. Ս. Գէորգեան խաչեր կեդրոնական փորը զարդամիտաւնեւէ շրջաւակուած, այդ խոյաններուն իսկական տէրերը կը մատենեն. եւ սալայն պէտք է գիտնալ թէ քրիստոնէութեան խորհրդանշանին մզկիթներու մէջ ներկայութիւնը չէր զայնթակդեցներ Արաբը՝ պէթ իսլամութեան սկզբնական շրջաններուն, ինչպէս նաեւ մզկիթի վերածուած մկեդեցիներու նախնական մօզայիսներն ու պատկերները ոչինչ ունէին զայն խրոյեցնող քաւական էր որ ծածկուած ըլլալին կրակներէն թեթեւ խառով մը... Իսկ տիրապետուած ցեղին կը մնար ճամակերպիլ իր սքրալայրերուն բրոնզաքանան ու եղծումին. եթէ պէտք ըլլար իր շինարար ոգիին օգտուիլ, անիկա պարտաստ էր իր ամբողջ տալանդն ի յայտ

բերել՝ ինչպէս իր Սսուածուն՝ նոյնպէս եւ Ալլահին փառաբանութեան յատկացուած տաճարներու կառուցման մէջ:

Սմր իպն էլ-Ասի մզկիթին յատակազիծը, որքան ալ պարզ ու մեկին, պիտի նարկադրուէր սակայն իրրեւ նախատիպար ապագայ յիշատակարաններուն: Ճարտարագետական այս դպրոցը իսլամութեան կրած յաջորդական աղեւցութիւններուն շնորհիւ, թէեւ պիտի փոխէր ու վերակազմէր իր նախնական գիծերը, բայց աներկբայօրէն միակ առաջնորդը պիտի մնար արաբական ոճին կազմութեան ամբողջ շրջանին:

Կարօ Պալիան

Փաղուած իր Աւարական ճարտարագետիկնրօ զիւրէն

Կիւստանուպօ Յ. Զարիֆեան

Ի՞նչ անուններ ունինք այսրան ծանօթ, այսրան սիրելի եւ այսրան ժողովրդական:

Իրմէն աւելի փայլուն դէմքեր ունեցած ենք. իրեն հաւասար կամ իրմէն աւելի մեծ դերասաններ կարելի է գտնել հայ կենտրին մէջ, ողջ թէ՛ մեռած. բայց իրեն հաւասար համակրանք վայելած, իրեն չափ յարգուած ու սիրուած դերասան՝ դժուար է գտնել:

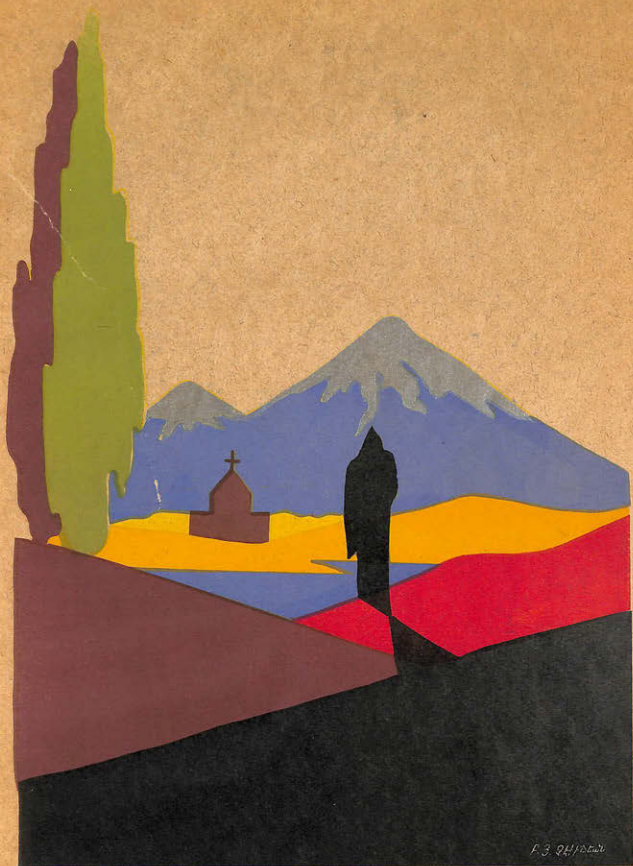
Զարիֆեան ըրորինն էր. այսինքն՝ ըլլոր տարիքներուն. պատանիներէն սկսած մինչեւ երէցներ, հասարակ, պարզ ժողովուրդէն սկսած մինչեւ մտաւորականութիւնը, բացառիկ ոյնի ունէր, թէ՛ բացառիկ արուեստագէտներէն էր. կարողական ոչ մէկ գիծ, թէ՛ հայ ընմի կարողներէն, որ գիտէր ընել կեանքով լեցնել ու խանդավառութեան ալիքներ նետել բազմութիւններուն վրայ:

Պոյտ մէջ թէ՛ արտասանման, պտուրգմէն առաջ ու ետքը, Զարիֆեանի ներկայացումները տոնական հանդիսութիւններ եղան եւ արուեստասէր բազմութիւնը ծափահարեց զայն. սիրեց ու շրջապատեց գուրգուրանքով անոր գործն ու անծր այնքան ոգեւորութեամբ, որքան ցոյց տրուած էր Սեւուսեանի, Աբէլեանի, Արմենեանի եւ Փափագեանի հանդէպ. Անդաշտրեի կարադաշտը, կամ կամ թարուն պատմաւորն այն երեւոյթին համար. ոչ մէկը եւ ոչ միւսը. այլ պարզ, կարելի է ըսել՝ հասարակ պատմաւ մը. Զարիֆեան գիտէր սիրտերուն հասնիլ. գի-

տէր մարդոց, բազմութիւններու հոգիներուն ճամբան ու կրնար խօսիլ անոնց, առանց արուեստի մեծ թոյլիչներու, առանց բարդ ու բազմակողմանի մշակութեան. Դիտէր խօսիլ աւելի շատ ընազդով, քան մշակումով, քան արուեստի բացառիկ ու գիտակից միջոցներով. Զուրկ՝ այն մշակութեան, զուրկ՝ դպրոցներուն ու պրպտումներուն տուած մեծ ու անհրաժեշտ նպաստներէն, Զարիֆեան իր էութեամբ, իր խառնուածքին անմշակ գեղեցկութեամբ կը հասնէր մարդոց ու կը բախէր անոնց սիրտերը, որոնք հարազատ կը զգային զայն ու կը բացուէին զուրգուրանքով. կը լեցուէին զգացումներու զերմութեամբ ու կը պոռթկային ոգեւորութեան ու խանդավառութեան ինքնաբեր, անհաշիւ, երբեմն անբացատրելի ալիքներով:

Ատեն մը, Զարիֆեան շփացած զաւակը դարձած էր բազմութիւններուն, Պոյտը բնւերուն վրայ. կո՛ւռքը երիտասարդութեան, որ իր սիրած արուեստագէտին շարժուծեւերն առած էր ու դպրոցներէն ներս թէ՛ մայթներուն վրայ՝ Զարիֆեանի բառերը ունէր իր շրթունքներուն. խօսելու անոր ինքնատիպ կերպը, եղանակաւոր շեշտը եւ ծայրական տարօրինակ, բեկբեկուն ու երանգաւոր ձեւերը՝ Շատերը զոց գիտէին անոր խօսքերը՝ Հին Աստուածներէն, Ուրիւ՝ Ափսոսալէն կամ Յո՛ւ երբայն. անո՛րը միայն, ոչ միւսներունը, որոնք իրմէ պակաս չէին. թերեւս, յաճախ աւելի իսկ, բայց երբեք հաւասար Զարիֆեանի ժողովրդականութեան. Սեւուսեանը զարգացած, մշակուած արուեստագէտն էր. Աբէլեանը՝ հեղեղ, հզօր՝ ըլլաւ ըլլաւ աստիճան, որ գիտէր ցնցիլ մարդոց էութիւնը. Փափագեան մեծաշուք արուեստագէտ, որ հիացումի ու յափառանքի ալիքներով կը ծածկէ հանդիսականները. Զարիֆեանն էր որ իր վիպային խառնուածքով, իր պարզութեամբ եւ խաղաղութեան հաճելի ու ոչ ծանրաշուք արուեստով կը նուաճէր բազմութիւնը, որ կը տառապէր արուեստագէտին հետ եւ կը խանդավառուէր անոր չափ. Թերեւս ոչ մէկ դերասան այնքան արցունքով թափել տուած է բազմութիւններուն, որքան Զարիֆեանը, եւ ոչ մէկ խաղաղութիւն այնքան ոգեւորած է մասնաւորաբար երիտասարդութիւնը, որքան Զարիֆեանինը. եւ եթէ զնահատուած ու հիացում խառն են միւս անունները, Զարիֆեան սիրուած էր ոչ միայն բեմին վրայ, այլեւ բեմէն դուրս, կենսերին մէջ:

Արուեստագէտ էր ան իր ծնունդով, իր տարերային խառնուածքով, որ մնացած էր անաղաղաւ իրեն մարդ ալ. Համեստ, հանելի, բարեկամ խառնուածք մը, զաղափարապաշտ ու անշահմանիք, որ չէր ճնշեր իրեն մտեցողը ու կը դառնար հասակ բարեթիւն, սրտագին խաղաղ-գուրաւրով. Բուական էր քանի մը վայրկեանի արուեստագէտը գինքը ճաննալաւ եւ սիրելու համար, այնքան պարզ էր ու պայծառ, բայց դժուար էր հաւատալ՝ թէ այդ շատ պարզ ու բարցարարոյ մարդը, որ հազիւ թէ արուեստագէտի երեւոյթն ունէր, իր համեստ կերպարանին տակ մեծ արուեստագէտ մըն էր. Խարտեաշ, կարող իրի գաղտնի իր մաքրելով, ցանոտ ու յոգնած դէմքով, երգեցնիկ ու տարբերակով ծայրով եւ կապոյտ ու բարութեամբ լի ալիքներով, ուր փշրուած երազներ կը յաճէին դէռ քանի մը տարի առաջ, Զարիֆեան բազմութեան մէջ կրնար շուտով ընկզմիլ ու վերգիլ ուշադրութենէ. Գառաճական հանդիպում մը, երկու վայրկեանի խօսակցութիւն մը բաւական էր Փափագեանը տեսնելու. համար ընմիկ ետք կենսերին մէջ ալ. շնեղ ու շնացող. կամ Շահաթաթներին՝ ոչ սովորական իր խառնուածքով. Բայց Զարիֆեանը տեսնելու համար հարկ պիտի ըլլար սպասել. խօսիլ հետք

Գիրք և. Արաբկյանի թիվ 1

Բ. Յ. ՊԵՏԵՆ

Նկար Բ. ՊԵՏԵՆԻ

ՀԱՆՔԱՆԻ ԵՒ ԵՒ ՍՏՈՒԵՐ

ու դիտել զինքը, ընդշմարելու համար թարուն ու պարզ արուեստագէտը իր քաջուղ զուսպ եւ փափկակաւ շարժումներուն ընդմէջէն։ Ասիկա կեանքին մէջ. 'Կուզէք ընձի' վրայ ծանշալ գայն. սպասեցէք, որ բացուի վարազոյրը, ու հագին բարձրացած, ահա, յանկարծ, դուրս կը նետուի վայելակազմ, գեղեցկազմ, թեթեւ ու շնորհալի շարժումներով մէկը, բոցդէին կերպարանով, ինչպէս Վահագնը քոցամօրուն, որ բոցէրու մէջէն կը վազէ, աշխոյժ, կրակոտ ու ոգի դարձած։ Բեմը կը լեցուի իրմով. մթնոլորտը կը փոխուի համարների տար գոյն, որ կը պարուրէ ձեզ առաջին իսկ պահերուն եւ կը համակէ ձեզ զարմանքի, յափշտակութեան, ոգեւորութեան կամ տրամաբան խորունկ այլ մեղմ տպագրութիւններով, առանց ըիրտ ցնցումներու կամ բարդ ու ծանրաշուր մտասանքութիւններու։

Կը հասնի, գրեթէ անսիրապէս, ձեր սրտերուն, ու դուք կը մօտենաք արուեստագէտին, կը միանաք անոր, որ հարազատ է ձեզի, հաճելի ու, եթէ կ'ուզէք, վաղածանօթ, բլլալով ոչ միայն հայ իր էութեամբ, այլեւ արեւելոյցի, Իսկապէս, Ջարիֆեան հարուստ է ամենէն աւելի արեւելի յատուկ տարրերով. հարուստ՝ շարժումներով, որոնք կ'ընկերանան խօսքին ու բռնին, յափշտակութեամբ, երազանքով ու անուշ, լացող տրամութեամբ որ կը յայտնուի, կը պրտթկայ իր ծայրին ու ձեւերուն մէջէն։ Շուտ կը մոռնաք ընձը. կեանքը կը խառնուի արուեստին, պարզ ու մարդկային, եւ դուք հոգիով կը մասնակցէք իր խաղարկութեան, Հետեւորակօն, յուզական, վեր իրականութեան, մինչեւ իսկ դուրս քիչ մը, զգացական այլ ճաղորդական, որ ձեզի կը բերէ իր մարմնաւորած տիպարները ու մեր սրտերուն մէջ ձգած, մոռցած գրեթէ, կը հեռանայ, ձեռք դարձած ինք. Այս է պատճառը, որ կը սիրէք իր տիպարները, որոնք եթէ կեանքը չեն ներկայացներ միշտ, լիովին, բայց կեանքէն տարբեր կուտան ձեզ ու նաեւ ըրձայի ուրուանկաներ, զաղափարապաշտ երանգներով, Ըսե՛ք ձեզ, որ կեանքին ու վիպայնութեան, իրականութեան ու անիրականութեան այս կախաղաղական ծնունդին շնորհիւ է որ իր տիպարները կ'ապրին մեր մէջ, ունէ՛ այլ արուեստագէտի ստեղծագործութիւններէն աւելի։

Տարիներ անցած են — աւա՛ղ, որքա՛ն — ու դեռ կը մնան կենդանի մեզմէ շատերուն համար իր Արեղան՝ այնքան հիւանդ հոգիով եւ փշտարեկ իր օրոտով, որուն արցունքը կը գգանք դեռ, իր Պիժ Դանիէլը անհուն դժբախտութեան ու բարութեան գծերով. իր Ուրիշ Արսուսն իր խոր առաւապներով, վա՛նժ հոգիով ու հպարտութեամբ, իր Յուլիանային արուեստագէտի իր խոր վիշտով, բայց անուանական գծերով, հակադարձը Աբէնանի ստեղծած տիպարին, որ աւելի իրական, անշուշտ, բայց գուհեհիկ յատկանիշներով, որոնք կը վիրաւորեն ձեզ. Յիշէ՛ք ինք Ալանայրը, որ լաւազայն էր իր վեհութեամբը եւ ծանրաշուր գեղեցկութեամբը Սեւումնանի ստեղծագործութեանէն ետք եւ վերջապէս Համէլը, իր մարմնական սքանչելի կերտուածքով, Աթոնիսի մը գեղեցկութեամբ, որ անհունօրէն իր տառապէր Օֆելիային համար, տառապեցնելով իր հետ ընդ որդի սիրողներ. իր վիշտին մէջ վերլուծելով կեանքն ու մարդկը, մեզ ալ խառնելով իր վշտագին մտասանքութիւններուն։

Ինչ հրակ նոր ու այլ անուններու, որոնք պիտի մընան քանդակներ մեր յիշողութեան եւ մանաւանդ մեր սրտերուն մէջ. Բանդակ մըն ալ ինք Ջարիֆեանը, յուշ մըն ալ ինք, իր լուսեղէն կերպարանքով, իրեն արուեստագէտն ու մարդ, որ չկայ այլեւս։

Ջարիֆեան "Համէլի"ի մէջ

Այս մարդն է որ մենք է օրեր առաջ, հեռաւոր Ամերիկայի մէջ, հեռու հայրենի հորիզոններէ, տարագիր, հիւանդ այլ միշտ արուեստի հանգէլ խորունկ հաւատքով,

Փշուրէ է ինքն ալ իր երազներուն առջեւ, որոնք կէս մնացին ու արուեստագէտը զարծուցին քանի մը անգամ աւելի դժբախտ, որովհետեւ ամէն մէկ փշուրած երազ մ'աճ մըն է արուեստագէտի մը համար. մահուան մը վիշտը եւ, անուսպ, արցունքը յուսախար ստի մը։

Լացա՛ւ իր վերջին վայրկեաններուն, չենք գիտեր. բայց գիտենք, որ հայ ժողովուրդը, այսօր, ամենուրեք, արցունք ունի իր սխընթի, իր տաղանդաւոր, զակէն համար։

Հանգիստ, թող ըլլայ առժամապէս, իր տառապած, ուժապառ պաւմնին, օտար հողերու մէջ, մինչեւ ան օրը, երբ իր անհանգիստ ու թափառալից հոգին հայրենի հող կը դառնայ ու կը կանչէ նաեւ իր լուսեղէն անօթը. — իր նշխարները։

Մ'էր էր թէ մինչեւ այդ վառ մտք իր յիշատակը, ողբ ու կենդանի պատելով հայ ընձը, որուն համար բո՛ւ հարձաւ ան ու պիտի մնայ անոր ամենէն վաւերական փառքերէն։

Դուրեկն Միխրանան

ՖՐԱՆՔԵՐ ՓԱՎԵԼԱ ԿԱՆԱՅԻ ԳԵՐԵՑՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԻՉ

Ուսուցչապետ Ֆ. Փավելյա անունով է որոնք կը սիրեն առասպելները եւ անոնց թթալութիւնը կ'որոնեն կնոջ մէջ, կենսական կնոջ մէջ, որ ձեւերու եւ շարժումներու ամենաանուրը էրեւելանքն ունի, ինքն ինչ արուեստագէտին համար աստուածային հրաշակներ ալ է, վերջին կատարութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ, ուստի եւ սրանցիկ ինքնը նկարչական փափուկ արուեստին, Անոր նուրբ ու սահուն գիծերուն ներդաշնակութիւնը մանաւանդ կը զիւթէ բառին բուն իմաստով Ֆիւմիլյոս նկարիչ Փավելյան, որ որքան քնուշ ու երազկոտ գագաւտմի քնարերգու մը նոյնքան եւ զօրեղ յոյզի արտայայտիչ մըն է։ Ամէն բանէ առաջ ճարտար եւ նրբագագ գծագրիչ՝ հաւասարապէս կը գործածէ մատիտն ու զրիկը, ածուխն ու փասթելը, կանաչակաւիճը, ինչպէս նաեւ փորագրութեան յատուկ անակող, որոնց միջոցաւ շնորհազեղ շարժումներու եւ ձեւերու հրապոյրը յանկարծ ուրաւագիծերու կը վերածուի եւ շատ խնցած կանաչի մարմնոյն եղի ձեւերը երեւան կուգան, ուր հագուստներն անգամ վարերեւուն նման՝ անոնց մերկութեան մէջ մասը կը կազմեն։

Չիս արուեստագէտին աշխատութիւնները, որոնք բացի մէկ քանի դիմանկարներէ, առհասարակ իր ջերմօրէն պաշտած կանացի մարմինը կը ներկայացնեն՝ յատկանշական եւ ինքնուրոյն գմայելի արուեստով մը, կարելի է երկու գլխաւոր մասի բաժնել։ Ա. զործեր, որոնք ծագում կ'առնեն իր զօրաւոր երեւակայութիւնէն՝ անմիջական նախաստիպարներու տպաւորութեան տակ։ Բ. արեր (մերկ կիներու, նկարներ)՝ որոնք պատկերացումն են ըստ բնութեան։

Առաջին խումբին կը պատկանին նուրբ, գրեթե յարմար գծուած իր սիրուն ու փափուկ մանրանկարները, որ՝ յաճախ թեթեւօրէն երանաւորուած՝ կենդանի ու յուզող կանացի կերպարանքներ են, լեցուն շուկով ու շարժումով, քնշութեամբ ու քաղցրութեամբ, եւ կը հոսին ամենամուտք կողմէրէ եւ զրիկ շարժումներէ։ Այս հրաշալի մանրանկարներուն ստուար մասը բղանք են անոր երեւակայութիւնէն, վաղուց պարուած կանանի յուշերէն կամ ընթերցմանց ներշնչումներէ։ Բանաստեղծութեանց կամ առասպելներու մէջէն կը պատկերանան ծանօթ տեսարաններ, եւ կը յառնեն կերպարանքները մանկամարդ աղջիկներու, պարուհիներու, անտառի եւ ծովու յաւերժաբարեւոր... Իր գործերու այս բաժինին մէջ եւ անոնց առթիւ, Փավելյան հետաքրքրուելով արեւելեան մօթիկներով եւս, յափշտակութեամբ հիացած է հայ մանրա-

նկարչութեան եւ զարդարութեան վրայ եւ երկար ժամանակ ներդրած է անոնց ուսումնասիրութեան. այս պատճառով է թերեւս որ դարձած է նաեւ արեւելեան ռեիզարակարի։

Երկրորդ խումբին կը պատկանին անգերազանցելի թերիքով մը գծուած այն պատկերները, որ մեզի կուտան զեւատի աղիկներու շնորհաբեղ եւ սլացիկ հասակի ու նուրբ գիծերը։ Մեծ յանգձութեամբ եւ իր արուեստին մասնայատուկ վարպետութեամբ կ'ոճաւորէ անոնց մերկութեան, շարժումներուն եւ ցայտումներուն թթալութիւնը՝ գեղագիտական շրջերու մէջ, որ յաճախ չափազանց զգուշ եւ թէւեւ, բայց Փավելյա զիւրութեամբ կը յաջողի իր ցանկացած էակն առաջացնելու։ Իր ստեղծագործութիւնները կը յայտնաբերեն միշտ անձնականութիւն, շնորհ, զգայնութիւն, խորը դաւառութիւն, շարժում եւ հոգեկան խորութիւն։ Այս հրաշալի նկարներու մեծագոյն մասը շինուած են փասթելով, ածուխով կամ մատիտով եւ կամ ասոնց բոլորին բաղադրութեամբ։ Անոնց խոր ու թաւաշին սեւ փասթելի կամ մատիտի թեթեւ ու ճարտար հպումով մը ներդաշնակորէն ներքանգուած է յոյսի եւ կիսաստուերի սահմաններուն վրայ, եւ զոյնի խաղերով եռանցան նուագներու կեդրեակայ յօրինածածքներ կաղապարուած են ճերմակի վրայ։ Դիւթիչ արուեստագէտին ուրոյն անձնականութիւնը եւ մասնայատուկութիւնը կը յայտնաբերեն նաեւ աջ սպէս զոյներով հմտօրէն գեղակերտուած երիւնդանգ այն պատկերացումներն ալ, որ կը ներկայացնեն երանալոյն լիանելիս այլ քնուշ ու մեծամարդիկ ծայրաստիճաններու ներդաշնակութիւն մը եւ անզորութիւն մը, որ կը ըլլի պակուհագի արուեստագէտին ներշնչումներուն վճիտ ակերէն։

Փավելյա շինած է նաեւ կարգ մը շատ յաջող դիմանկարներ, օրինակ, զօր. Կրացիակիներ, որ նշանաւոր եղաւ իտալեհագագէտական պատերազմին մէջ եւ որ ինչ ժողովուրդի պատառազանական շարժման մէջ ալ կարեւոր դեր մը ունեցած է, նկարած է նաեւ իտալական արքայական ընտանիքէն շատերը եւ վարժարանուած է այս առթիւ իտալական մեծագոյն պատուանշաններով։ Բացի ասէ, Փավելյա մեծ ձեւեմատութեամբ պատկերազարդած է ինչ եւ օտար առաքնակարգ հեղինակներու շատ մը գործերն ու թարգմանութիւնները։

Այս համակերկ արուեստագէտը, հաճոյքով կ'աւելցնեն որ, անկեղ բարեկամ մըն է մեր ժողովուրդին, որուն ինչպէս ըսի, միջնադարեան գեղարուեստը ուսումնասիրած է մանրամասնօրէն եւ նոյնիսկ հայ թռչնագիծներու հետեւողութեամբ լինելէն խորագի մըն ալ պատրաստած է՝ Armenska anthologie (Հայկական ծաղկաբաղ)։ Մեր թիւյաղութեամբ շինած է նաեւ քանի մը Հայերու դիմանկարներ։ Օրինակի համար, Եօգլաւացիի մը դիմանկարը, որ իբրեւ հեթանոս տիպիկ նմոշ՝ վերաբաղաւորուած է ինչ Հայաստանագործարանին մէջ եւ ուրիշ երկու հայտնիներու դիմանկարները, որոնք Բրազիլի Avenitumի քրտմաներուն մէջ ցուցադրուած էին։

Sofr. Ն. Մարտիրոսեան

ՊԱՐԸ

(Եկար Փռվելու)

ԲԺՇԿԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԻՆ

Հեռածայնը կը հնէլ. — Այժմ.

— Տօթէօր, շուտ եկէ՛ր, կ'աղաչեմ. անմիջապէս պէտք է զործողութեան ենթարկէ՛ր զիս. կուրծքի քանէր ունիմ. . . կուրծքս պէտք է հանել:

— Բայց, Տիկին, կրնար դուք զալ ինծի:

— Ա՛յ, ո՛ր, գէշ դիմակի մէջ եմ. խղբում, շուտ եկէ՛ր եւ անցյալսանայ փոխարէն տուէ՛ր զիս:

Կ'որոշեմ երթալ իր տունը. 48էն 50 տարու կին մը. անկողնոյն պառկած, անմիջապէս կուրծքերը կը բանայ մինչեւ կէս մէջքը . . .

Տարութիւն չունի. բազմեղանակ եւ սիրտը լաւ կը զարնեն. ոչ մէկ պատճառ ինքզինքը գէշ զգալու. իսկ կուրծքը քանաչուի հետքն անգամ չունի. Տեղ մը միայն աննշան գնդիկ մը:

— Տիկին, կ'ըսեմ, հարկ չկայ կուրծքերնիդ հանելու. եթէ կ'աղաչեմ, յուզումնիդ հանգիւցնել յետոյ, օր մը կուզայ եւ սո՛ւ պզտիկ գնդիկը կրնամ հանել, եթէ կ'ուզէ՛ր:

— Ի՛նչ կ'ըսէք, Տօթէօր, քանէ՛ր չէ՞ առիկա, երեսուն տարիէ ի վեր ունիմ գայի:

— Տիկին, ես տակաւին երեսուն տարուան քանաչու չեմ տեսնում . . .

Ուրիշ հեռածայնի հարցումը մը.

— Տօթէօր, փոքս թեւին տակը քիչ մը կը ցաւի, ի՛նչ կրնամ զննել վրան. Ինք կարեւորութիւն չի տար թէ՛ եւ, բայց ես կը պնդեմ որ բան մը պէտք է զննել վրան:

— Ի՛նչ կ'ըսէք . . . քնաւ ալ կ'ենար եւ. անմիջապէս ինծի բերէ՛ր տիկինը որ քննեն անգամ մը . . .

— Բայց, Տօթէօր, անկարելուք բան մըն է, պզտիկ ցաւ մը . . .

— Անմիջապէս բերէ՛ր, կ'ըսեմ, որ քննեմ զինքը անգամ մը:

Մտաւորապէս երեսուն տարեկան մանկամարդ կին մը եւ հետը 8 ամուս գեղեցիկ մանուկ մը, որուն կաթ կուտայ. Շատ դժուարութեամբ կը հասնի թեւին տակ պզտիկ նաւակիկն մը բանալու:

— Աւելի քաջէ՛ր, Տիկին, չեմ կրնար մատերս անցընել. Անկարելի է. կուրծքէն երբեք չի տառապիր, կ'ըսէ, ոչ ալ կը փափարի որ կուրծքը քննեմ, եւ ին:

Վերջապէս, հազար դժուարութեամբ, ամուսինին հետ միասին կը համոզուեն զինքը, եւ կուրծքը կը քննեմ որ . . . արդէն քառական յառաջացած քանաչը մը ունի, եւ անմիջապէս պէտք է զործողութեան ձեռնարկել եւ կուրծքը արմատէն հանել:

Վիրաբուժութիւնը միայն կտրել հանել եւ զործողութիւններ ընելու մէջ չի կայանար. պէտք է որ լաւ վիրաբույժ մը միեւնոյն առեւն իւր թիօշ մը ըլլայ եւ հասկնայ հիւանդին ունեցածը եւ ոչ թէ sur commande զործողութիւններ ընէ՛ր ըստ հիւանդներու. փափարին եւ կամ որդկեան ուրիշ բժիշկ մը այգապէս կը յանձնարարէ եւրո. Որովհետեւ յաճախ պատահած է որ բոլորովին անօգուտ զործողութիւններ կատարուած ըլլան — հիւանդութեան հետ կապ չունեցող զործողութիւններ — եւ հիւանդը շարունակէ տառապիր զործողութենէն յետոյ ալ. Վիրաբույժ մը որբան ալ վարպետ ըլլայ, որբան ալ համարում եւ փառահովութիւն ունենայ իր արուեստին վրայ, պարտի նկատի ունենալ միշտ քիմիական աշխատանքներու տուած տեղեկագիրները եւ ռատիօլօկներու գիտութեան հաւատա՛լ անոնց աշխատութեան արդիւնքին համեմատ շարժելով. Օրինակի համար, վիրաբույժը կը կասկածի թէ քանաչն է հիւանդի կուրծքին մէջ քանի մը ամիսէ ի վեր զո-

յացած եւ հետզհետէ խոշորցող գնդիկը, բայց որոշ կերպով չի կրնար վճռել այդ մասին վասնզի կրնայ անվտանգ ուս մը եղած ըլլալ. Ի՛նչ պիտի ընէ. ամենամեծ սխալը զործած կ'ըլլայ եթէ իր կասկածին վրայ հիմնուելով անմիջապէս ստիքը հանէ. այլ անիկա պարտի՛ պզտիկ զործողութեամբ մը՝ այդ ուսը միայն կամ այդ ուսին վրէժն արդարեւ նետը մը առնելով Աշխատանքը զրկել առ ի քննութիւն. Անկէ զաւրի հաստատական պատասխանին վրայ միայն պէտք է որ ստիկը հանէ ամբողջութեամբ. Իսկ հակառակ պարագային, եթէ պատասխանը փառական է, պիտի բաւականանայ մասնակի պզտիկ զործողութիւնով մը այդ պզտիկ ուսին վրայ . . .

Գարը կը տեսնուի սերմնի մը վիրաբույժը եւ իր զործողութիւնը կախում ունի radiologueին գիտութիւնէն, անոր խղճամիտ եւ պարկէշտ քննութենէն, որ ճակատագրական հետեւանք կ'ընայ ունենալ:

Յետոյ, վարպետ radiologue մը կրնայ մեծապէս օգտակար ճանդկանալ վիրաբույժին, օրինակ, երկխառնընկերու մէջ բարեբու պարագային. վասնզի երբեմն շատ դժուար է տեսնել այդ բարեբու եւ մասնաւոր թերեխի եւ ճարտարութեան պէտք կայ անոնց պատկերը բաշխու, մինչ մէջի եւ ին. քննութիւնները հաճախակի կը պնդեն կամ չէ՛ր պատասխաններ կուտան:

Անաւասիկ, զարմեալ, վիրաբույժ մը, որ հանրակրթութեան տակ մնացած է. մահացու վէրքեր ունի եւ արիւն կորսնցուցած է, պէտք է իրեն արիւն փոխանցել (transfusion du sang). Արիւն տալու պատրաստ եղող բարեկամներ, ազգականներ չեն պակսիր. բայց պէտք է անոնց արիւնները նախ քննել հասկնալու համար թէ՛ կը յարմարին հիւանդի արիւնին. Դարձեալ Աշխատանքն է որ պատասխանը պիտի տայ այս հարցումին՝ իմաստութեամբ եւ խղճամիտին քննելով երկու արիւնները. Ի՛նչ դժբախտ է այն վիրաբույժը, որ վարպետը յաջող զործողութիւն մը կատարած է, բայց պզտիկ սխալ մը պատճառ ընտելութեան մէջ փոխանցումէն անմիջապէս յետոյ պատճառ կ'ըլլայ ոչ col մը յառաջ գալ հիւանդին մէջ երկու. անյարմար արիւններու խառնումէն, եւ հիւանդը թուաւորութիւն մի քանի օրուան կամ մայրկեանի մէջ կտրել լըլլայ ազատել զինքը:

Անմահն Բասթէօր միանգամ ընդ միշտ փաստեց որ շատ մը վիրաբույժներ, զորս ժողովուրդը իբր անկարող եւ անխիղճ պատասխանատու ըռնած է երբեմն հիւանդներու զոհ երթալուն, կրնային բոլորովին անմեղներն եղած ըլլալ, իրենց օգնականներուն կողմէ հակաանխափան եւ մարբութեան սկզբունքներուն կէտ առ կէտ կիրարկուած լըլլալուն պատճառաւ. Աղբարեւ. ամէն մէկ զործողութեան եթէ բոլոր զործողները, ասեղները, զերծանները, որոնցմով աղիքները, մորթը պիտի կտրուին, բամբակներն եւ ին. խղճամիտ կերպով հակաանխափան են, այնպէս ինչպէս Բասթէօր կը պնդէ, շատ մը մահացու զգրապտութեանց առաքը անուան ապիտի ըլլայ. Այս բոլորին վրայ, պէտք չէ քնաւ մոռնալ սակայն վիրաբուժութեան մեծ վարպետին՝ Ամպրուալ Գաբէի շատ ճշմարիտ խօսքը թէ. «Եւս ըրի զործողութիւնը, բայց Աստուած ըրածեց»:

Տօթ. Պ. Շամխան

ԱՆ ԵՒ ԵՍ

Մտեցաւ, վերցուց ափ մը հող ու բռաւ.
 « Ահա ինչ որ պիտի մնայ մեզմէ: »
 Բռնեցի ձախ դասակէն, սեղմեցի միմեզնի զգալս սրտին զարկերուն:
 « Ինչպէ՛ս հասուիլ, որ ամեն մէկ զարկ, որ կ'անցնէ իսկ է, ամեն մէկ զարկ
 րոպէ մըն է, կորուսած՝ վախճանին ամուղ: »
 Նայեցայ իրեն. վարդագոյն միտին, սոփաղ բուններուն, երթասարդութեանը:
 Ըսի. « Կեանքը ի՛նչքան կարճ է սիրելու համար: »
 Ան սեղմուեցաւ ինձի, դէմքը մօտեցուց դէմքիս, շուրջը շուրջս խառնուեցաւ:
 Այն ասեմ ես շփոթեցի ե՛ւ ժամանակ ե՛ւ մահ:
 Ըսի. « Աւելի ի՛նչ կ'ապառնեմ մենք կեանքէն: »
 Բռաւ. « Կեանքը ի՛նչքան գեղեցիկ է... »

Յունիս 1938, Գանիթ

Ռիզանդ Թ. Չէլիքեան

ՀՈՎԵՐՈՒ ՑՈՓՈՒԹԻՒՆ

Կարծեսներ հովեր մամուկ
 Մարմինն իրենց՝ մերկ ու փափուկ՝
 Անբազուկ ընծայ կուսան
 Իմ քեւերու ծո՛ղ ցոփութեան...
 Օ՛ր մարմինն այդ՝ զոր այցիներ
 Ողկոյզ ողկոյզ են խո՛ւ շաղուեր
 Իրենց սեղին զիններում:
 — Հովերն ինձի կուգան զինո՛վ...

Կիսասուերին հետ դաւակից
 — Ուր լուստի մը պէս անբո՛ծ
 Դաւանակաբէր կը բռնի —
 Հովերուն հետ ու հովանի
 Միտին ծաղկումը սիրազեղ,
 Կոյս մարմնիւ շուրջ ինքսէս բաղեղ
 Պրլուկով՝ կ'անի ապան...
 — Հովերը զիս կ'սպաննեն, ա՛ն...

Գանիթ, Փետրուար 1938

Եւ սիրեմուն մարմինն աննուպ
 Ինձ կը փարէ բաղրութեամբ հուրք:
 Ո՛հ, կը լսեմ. ի՛նչքան սրնեց,
 Լուսավարկաբ ինչքան երկնեց,
 Է՛ր բոխոյն անոր միտին
 Տակ՝ զարուն յոյս եւ փրկածին...
 — Յայրերդ իրենց հաւուղի են,
 Օ՛ր հովերը զիս կը սիրեն...

Ժամ Ս. Յակոբեան

ՀԱՅԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՊԵՂՈՒՄԵՐ ՎԱՐԻՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԵՋ

Եգիպտացի Պեղիչներու կառուար մէկ գիւտը

Մինչև հիմա առհասարակ կը կարծուէր որ վարին եգիպտոսի հետիւնները կարեւորութենէ զուրկ բաներ միայն կրնային ըլլալ։ Այս էր կարծիքը թէ՛ օտար եւ թէ՛ եգիպտացի մասնագէտներուն, որոնք կը ակնդէին թէ օդին աստիկ խոնաւութիւնը եւ հողին ծծած չուրերու մակարդակին բարձրութիւնը բնաւ նպաստաւոր չեն հնութիւններու պահպանման՝ այդ միջավայրին մէջ։

Ալեքսանդր Մելիք Կէլ Հասան, Ապտէլ Մէլամ է.Ճ. Ապտէլ Մէլամ եւ Մ. Է. Տրիպոսի, քննիչ. սօսէն Հնութեանց։

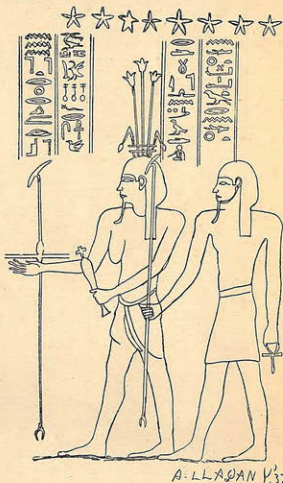
Գտնիքի քիւ 1

Բարեբախտաբար ղէպը մը եկաւ քիչ մը փոխելու այս կարծիքը եւ այդ է Ապու Եասսին շրջանակին մէջ

(Զակազիկէն 18 քիւ. հեռու՝ Բափր Սարարի մէրքէզը). Ապտէլ-Մէլամ է.Ճ. Ապտէլ-Մէլամի անցեալ Հոկոսի հին երեսան հանած դամբարանի նուիրական ցուլերու, որոնք կը պաշտուէին Ֆարպաթոս գաւառին մէջ։

Այս գիւտին կարեւորութիւնը աւելցնող պարագան այն է որ ցուլերու մեծ դագաղներուն երկու կողմերն ալ անեղծ պահուած են եւ մեծենագրութիւնը շատ դիւրութեամբ կը կարողացունի. նմանապէս գծագրութիւններն ու պատկերները պահած են իրենց բովանդակ գեղեցկութիւնը. Կրնանք հասկնալ թէ՛ որ դարու գործերն են այս դագաղները. շատ մը կտորներու վրայ յիշատակուած է թէ ցուլերու թաղումը եւ այդ առթիւ կատարուած արարողութիւնները տեղի ունեցած են Նէքթանիպուս Բ.ի թագաւորութեան օրով, որ երեսուններորդ Հարստութեան երրորդ թագաւորն է, այսինքն Սայիտեան շրջանի վերջը։

Իսկ 1 պատկերը կը ներկայացնէ Իմէնթէթ աստուածուհին, որ Արեւմուտի (այսինքն մեղեքներու երկրին) աստուածուհին էր. Նկատելի է վայելչազեղ ձեւը եւ գիծերը մարմնին եւ անդամներուն, հագուստը փակած է մարմնին եւ գեղեցկութեան թագուհի մըն է դժմով. Այս յատկին վրայ, պատկերը եզերող սեւ շուրթեր կը ներկայացնեն յետին ժամանակներու մէջ կատարուած փորձումները, որոնցմով յարազործ ձեւերը փորձած են դագաղին այդ մասը վերցնելու. Ի՞նչ բարեբախտութիւն Գիտութեան եւ Արեւմտին համար որ ընտարարման այդ փորձերը չեն յաջողած։

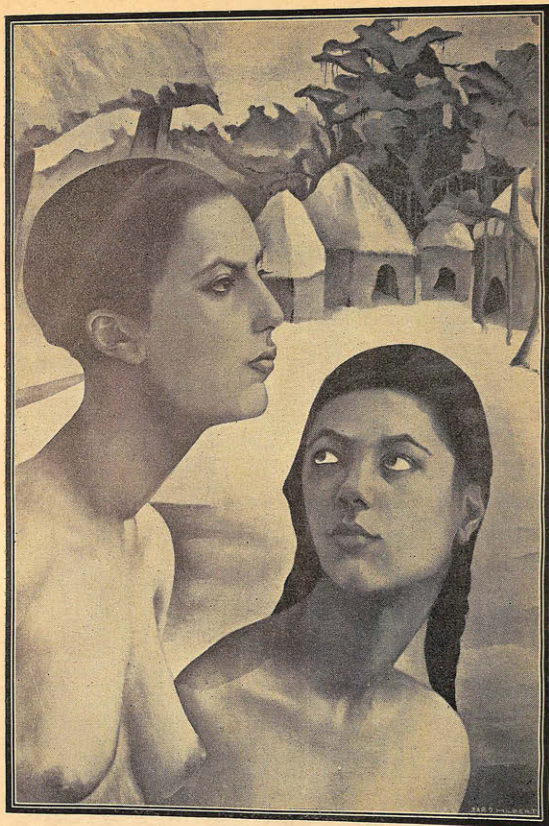

A. LLASQAN V.37

Ուրիշ դագաղէ մը ընտրած եւ երկու աստուածուհիներու պատկերը, որոնց առաջինն է Նեկտիս ործուէզ աստուածը, որ իր ընկերորդ հետ միասին նուէրներ կը տան Բու-Փա-Ուր մեծ եւ նուիրական ցուլին, որ աստուածն էր Շէտնու զաւառին, այսինքն ներկայի Հէրպէթ քաղաքին։

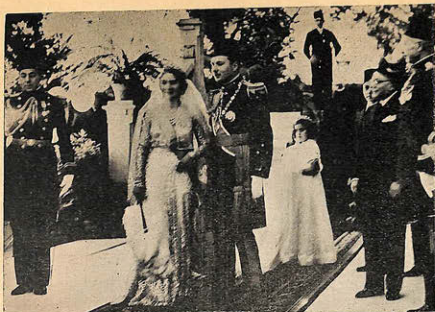
Ա. Կալաֆի

“ՍՈՒՏԱՆՈՒՀԻՆԵՐ”

Նկար ժառո Հիլյերի

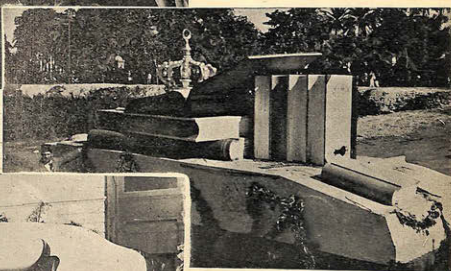
Արհայական նորադասկ ամուր Բուպպեի
պալատին մեջ

Լուսավառութիւններ Նեղոսի վրայ

Մենարիներու տղանցքը Ապսիկ
պալատին առջեւէն

Պետական սպարանի մասնակցութիւնը իր
գնդեցիկ կազմածով 20 Յունիւլ. Ճաղկամարտին

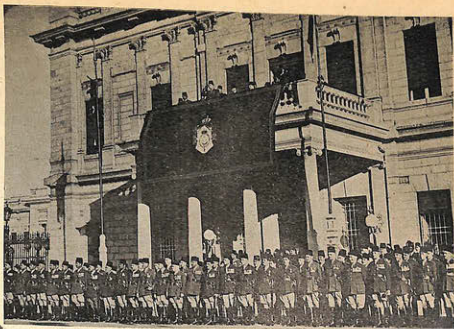
Չախ կողմը. — Հետամայնի օրորդներու
մասնակցութիւնը, նոյն Ճաղկամարտին

20 Յունուար 1938ի պատմական օրուան
մի քանի տասնամեակներ կը նուիրեն մեր ըն-
կերցողներուն ի յիշատակ արհայական բարե-
բասիկ ամուսնութեան: Միայն զատուցներն
նոյն օրը մայրամաղաթ լրացած էին մեկու-
կէն միլիոն ժողովուրդ եւ Գանիթ: այդ պատ-
մական օրը ունեցաւ աւելի քան երեք միլիոն
բնակչութիւն:

Յօրո Մարտի

۲۰ ینابر سنة ۱۹۳۸ . يوم مجد وافراح عظيمة .
 في هذا اليوم التاريخي العظيم تم زواج صاحب الجلالة
 الملك فاروق الأول بين افراح شعبية عظيمة عمت القطر
 المصرى كله ، فازدجت العاصمة بجماهير مندفة من
 الاقاليم تربو على مليون ونصف شخص اشتركوا في هذا
 المهرجان العظيم .

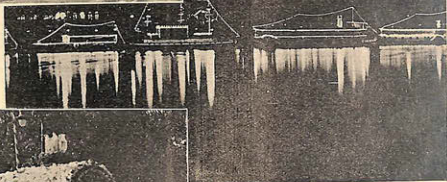
وقد خصصت مجلة « فن الحفر والتصوير » في هذا
 العدد جناحا لضم طائفة من الصور القيمة التي التقطت
 في مناسبات شتى للافراح الشعبية والزينات الباهرة

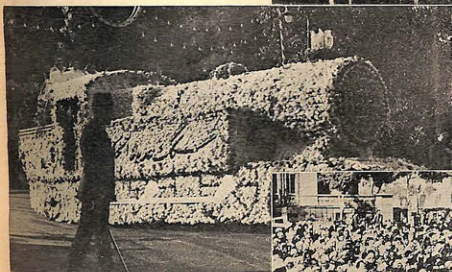
Ապաներու խումբին պատկանիկ հետարանը

Բանակին տղամեջքը Ապիսին՝ պալատին առջև

Լուսավառութիւններ Նեղոսի վրայ

Երկաթուղեաց վաղուրեան մասնակցութիւնը
 ծաղկապստ վայրուած մը

Աջ կողմը . — Ժողովրդական խաղեր
 եւ խանդավառութիւններ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՔԱՌՈՒՂԻՒՆ

ԱՌՋԵՒ

Վերջին տարիներուն, արուեստագիտական գործունէութեան զանազան ձևերուն կարգին, հետզհետէ մեծցող տեղ մը զբաւեց շարժանկարը։ Այս նոր արուեստը, եօթնորորորորոր, ինչպէս կը կոչուի զայն յաւելուած արուեստի վեց զասական ճիւղերուն, այսօր կը վայելէ ժողովրդականութիւն մը, որուն երբեք չեն հասած միւս արուեստները եւ որ այսօր մեծ շուք մը կը ձգէ այս վերջիններուն վրայ։

Այս իրողութիւնը մտահոգութիւններ պատճառած է։ Շատեր կ'որոշան որ շարժանկարը ուժեղ հարուած մը կուտայ երաժշտութեան, գրականութեան եւ պարին։ Նուազահանդէսները, պարային ստեղծագործութիւնները (մէկ կողմ ձգելով միւլգիթ-ֆօլք) ուր անպարտութեան զերը յաճախ նոյնքան զերակշիռ է որքան արուեստին, նոյն իսկ թատերական ներկայացումները այլեւս չեն խանդավառեմ մեծանիւ հասարակութիւն մը։

Եթէ աւելցուի որ, շատ մարդերու համար, ծայրասփիւռը կը նսեմացնէ ընթերցանութեան անհրաժեշտութիւնը, բաւական տխուր պատկեր մը կ'ունենանք ներկայ մարդկութեան իմացական գործունէութեան մասին։ Ե՛րբ վառ Անտերսըն, ամերիկացի փպտասան, չէ՛ր գրեր որ «մարեիկացիները կը գնեն բազմաթիւ գիրքեր, բայց գաւորն առանց կարդալու կը շարեն իրենց մատենադարաններուն մէջ, եւ սինեմա կը վազեն»։

Արեւմտեան երգիչացիները ամերիկեան կը սպաննէ ողին։ Ամենեւին։ Ամէն ինչ կը կարգադրուի, ինչպէս կ'ըսէր լաւատես բնաբաններու սիրահար մը։ Իւրաքանչիւր արուեստ զեն կը պահէ իր առանձին կենսունակութիւնը։ Շարժանկարին այս սղբական խաղաղագիտութիւնէն վեր, երբ եօթնորորոր արուեստը գրաւէ իր ճիշդ տեղը, թատրոնը կամ երաժշտութիւնը գերծ պիտի ըլլան տաշնագէշ։

Արդ, ո՞րն է շարժանկարին ճիշդ տեղը։ Շարժանկարի սիրահարները կը չափազանցեն զայն։ Ասոնց ընդդիմադրութեամբ՝ զայն անտեսելու չափ առաջ կ'երթան։ Զգուշանանք երկու ծայրայեղութիւններէն ալ։

Շարժանկարը ինքնուրուի արուեստ մըն է, որ ո՛չ կրնայ փոխարինել երաժշտութիւնը կամ թատրոնը, ո՛չ ալ կրնայ փոխարինուիլ անոնցմով։ Իբր արուեստ, ան իր տեղը ունի միւսներուն կարգին։ Ի՞նչ կրնայ տիրել միւսներուն վրայ, ո՞չ ալ ամբաստանուիլ անոնցմէ՛ իբր անարժան։

Նոտեալաբ, ըսական է որ պէտք չէ իբր շարժանկար ընդունիլ այն բազմաթիւ ժապաւնները որոնք արուեստին ուրաջուն են, ուղղութիւն՝ ստորին զանգուածներուն, եւ անոնց գոյութիւնը երբեք չի կրնայ պարտաւէ ծառայել շարժանկարի հակառակորդներուն։ Գրականութեան քով միշտ գոյութիւն ունեցած են վիպածե իմարութիւնները, պարին քով՝ պորտախաղը։ Ամէն որ ազատ է շահադիտական նպատակներով օգտագործելու հասարակութեան պահանջները, բայց գէշ ժապաւնները, որոնք հրապարակ կը նետուին շարժանկարի դրամատիզմներուն կողմէ, չեն կրնար դատապարտագիր մը հանդիսանալ՝ եօթնորոր արուեստին դէմ։

Շարժանկարը, ունենալով գործունէութեան ընդարձակ դաշտ մը՝ բանի որ կարող է ուղղակի օգտուիլ միւս արուեստներէն, շատ բան կը խոստանար առաջին օրէն իսկ։ Արեւեստագործական յաւաքիմութիւններուն հետ, խօստեն է գունաւոր ժապաւններուն զանազանով, շարժանկարը ամենագոր դարձաւ, եւ մարդիկ մեծ յոյսեր

կապեցին անոր ճակատագրին։ Ահա՛ արուեստ մը որ չէ՛ր գար դարերէն, որ բոլորովին նոր զգայութիւններ պիտի բերէր, անկող գեոմիկներ պիտի բանար, անպատելի հորիզոններ պիտի ցուցնէր մեզի։

Արդ, ի՞նչ տուաւ շարժանկարը։ Անշուշտ, խոստումները դարձան իրականութիւն, եւ նոր արուեստը երկար տառե ճիւղման մէջ պահեց մեզ։ Բայց եթէ անկարի մը նսեմէր վերջին ատեններու ժապաւններուն վրայ, կը տեսնենք միակերպ աշխատանքի մը տիրապետութիւնը։ Պատկերները, ինչպէս ծայր, հասած են իտէլա պայծառութեան (գոյները զեն չեն ըսած իրենց վերջին խօսքը), գերասանները բմբռնած են շարժանկարին պահանջները եւ կատարելագործած՝ իրենց խաղաղութիւնը, Բայց, պարկեշտ աշխատանքէն դուրս, հազուադէպ կը երեւան կը տեսնենք ինքնապատեման աշխատանքներ եւ հաճախ գիծ մը։

Արուեստը հետզհետէ կը նահանջէ նիւթապաշտ պահանջներու առջեւ։ Ճարդողութիւն գտած ժապաւն մը բազմաթիւ տպագրութիւններ կ'ունենայ՝ տարբեր վերնագիրներու տակ։ Այսպէս, «It happened one night» էն առջին, տեսանք անկի նմանօրինակ կատակերգութիւններ։ Իհնա՜նք իրենք կը խուսափին նոր եւ անստոյգ ծանօններու հետեւէն։

Շարժանկարը, հիմա հասած որոշ բարձրութեան մը, կ'օգտուի իր գիրքէն եւ կ'ապաւինի տեսակ մը standardisationի։ Կը լքէ սղբական շրջանի որոնումները, որոնք միշտ նորութիւն կը բերէին, երբեմն միայն կրնանք ողջունել իրապէս մեծ ճիւղ մը, ինչպէս «մոմօ Եւ ճիւղէթը» կամ «La grande illusion»։ Տարին մի քանի անուն միայն կրնանք զատել ժապաւններու։ Եկայ արտագործութիւն, արժանազօրելու համար մեր յիշողութեան մէջ։ Անոնք են որ կը գոհացնեն մեր բարձրագոյն պահանջները, մնացեալները մեծ մասով անթերի գործեր են, բայց ոչ արտակարգ։

Վերջացնելէ առաջ, յիշենք հետաքրքրական եւ ինքնատիպ դիտողութիւն մը զոր կ'ընէ շարժանկարի ձեռննաբնադատներէն Ժան Ֆայար։ Ֆրանսացի բնադատը անցնող տարուան լաւագոյն ժապաւնը կը կոչուէ «The green pastures» (որուն մօտորը եզրագոտս աղբիւրեցաւ կոքոնական պատմաւորներով)։ Արդ, այդ ժապաւնը պատրաստուած է խափշկներու կողմէ, անոր զերազատարները խափշկներ են։ Նշատառելով այս իրողութիւնը, Ժան Ֆայար կը գրէ։

«Կը սկսիք ցաւիլ որ շարժանկարը չէ հնարուած բանի մը դար աւելի կանուխ, որպէս զի անկէ պահանջուի պատմել «Երկաթե», «Ռոյալի հերոսալէպը» կամ «Յիսուսի չարարանքին խորհրդաշարը»։ Պատկերները արուեստը թերեւս աւելի սահմանուած էր միամիտ դարերու մարդոց, քան մեզի՝ կիսաբազմազանութիւններու»։

Ահա՛ անպատելի տեսակէտ մը, որ կրնայ խորհրդածել տալ։

Ստակ Ե. Պալպեն

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, թէ՛ ժապաւէններու քանակով եւ թէ՛ հետզհետէ բարձրաւորող որակով, եգիպտական շաքածակերը ուշադրան դիրք մը գրաւեց արաբախօս երկիրներու մէջ։ Մարքէն մինչեւ Իրաք, եգիպտական գրեթէ բոլոր ժապաւէնները կը գտնեն խանդավառ ընդունելութիւն մը, որուն ամձագոյն պատճառն է անոնշու լիցուին համալիր լրջարը։

Արդ, թերեւս գարնանային թափ այն պարագան, որ եգիպտական առաջին ժապաւէնը պատրաստուած է յաջողութեան այս շրջանին քանակներէն ուշադրան, Արդարեւ 1913ին, Ալի Բասար կառավարեցակի ղեկաւորներ հրապարակ կը հանէր մէկ նամակները Չարին Չափիկին։

Սակայն 1927ին է որ եգիպտական շաքածակաբար արտադրելի իր առաջին մեծ գործը՝ «Էլէյա», շնորհիւ դերասաններու Աղիզա Էմիրի, որ ժապաւէնին թէ՛ բնավարին էր եւ թէ՛ գլխաւոր գերակատարը։ Արեւելեան մտանդութեան մէջ թաղանթ ժողովուրդը բաւական զարմացաւ, կոտ մը այս նախաձեռնութեան։ Անարթացակամ ընկալումներ եղան, որոնք ձայնեցին Աղիզա Էմիրի։ Բայց «Էլէյան» մեծ յաջողութիւն գտաւ, եգիպտական շաքածակաբարին հիմը դրուած էր։

Այն ատեն սկսաւ խանդավառ շրջանը, եւ ծանր բազմաթիւ ընկերութիւններ, Առաստուղէն արտադրութեան ժապաւէններ, բայց շատ անբախ թերութիւններով, եւ պէտք եղաւ սպասել մինչեւ 1930, որպէսզի երեւան զար ուշադրութեան արժանի գործ մը «Չէյնա»-ն։

Վրայ հասաւ խոստով շաքածակաբարի գիւտը։ Աղիզա Էմիր, որ նախաձեռնարկ եղած էր եգիպտական սինեմայի շաքածակին, դարձեալ կնցաւ առաջին դիրքերուն վրայ։ Մենքնայն ճորտսաւ, եւ հոն դարձեալ առաջին արաբախօս ժապաւէնը՝ «Ալմազուլի փողոցներուն մէջ»։

Դոյզին ըսգմաթիւ դերասաններ գործի անցան, Դաւիթ Ռիմանի տաւաւ «Քիշ Բիշ Կիշ»-ը, ետևութիւն «Վաճիկ» «Հարութան գաւաթը»։ Տակաւին ըսգմաթիւ փողոցական ժապաւէնը, մասնակցութիւն արժանացաւ զարմանքով։

Յետոյ, օտարներու օրինակին հետեւելով, եգիպտացիները շինեցին թերթիներու ժապաւէններ, Ապու էլ Ուսահար ծայր լսեցինք «Ներմակ Վարդ», «Միջու Արցունքներ», եւ «Կեցցէ Սերը» ժապաւէններուն մէջ։ Սմ Բաւստուի ծայրը «Ուշաւատարի մէջ»։

Եգիպտական շաքածակաբար ինչ աստիճանի վրայ կը կենայ ներկայիս։

Պէտք է ընդունել որ վերջին ժապաւէնները կը յայտնաբերեն ինքնա թոյր կատարելութիւնները, Այսպէս, «Ուշաւատար կամ «Էլէյ»» անպարտի աղբիկը արդիներ են խոցմանի տարածարի եւ յաջող բնատրութեան, որովհետեւ գիտակցի ու ձեռնհաս անձեր անցած են գործին գլուխը։

Եգիպտական շաքածակաբար իր արամադրութեան տակ ունի նաեւ մեծ դրամագլուխներ։ Բազմաթիւ «սփիտիօս» ներ կը գործեն ներկայիս։ Անոնցմէ կարեւորագոյնն է «Միլիտարի Միսրը», զոր հիմնած է Միւր ղրաւատուրը, եւ որ, «ստուած» վերջին կառարեկագործութիւններով, կրնայ մրցիլ եւրոպական կամ ամերիկեան նմանօրինակ հաստատութիւններուն հետ։

Եգիպտական շաքածակաբար անշուշտ մըրորդ մը չէ եւրոպական շուկաներուն վրայ, քանի որ արարեցին լեզուն ծանօթ չէ եւրոպայի մէջ։ Բայց ան մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ մերձաւոր Արեւելի երկիրներուն մէջ, եւ Դաւիթիէի մէջ, օրինակի համար, տեղական ժապաւէնները շարքիները շարունակ կը ներկայացուն մինչև նոյն արաբի կողմէ։ Դաւով արուեստագիտական արժանիքին, հիմա ոչ միայն հեռու ենք սկզբնական շրջանի տկարութիւններէն, այլ եւ պատահաբար կը տեսներ մեծ ծաղայ յառաքիմութիւն։

Մեր մեծ ազգակիցը՝ Ռուբեն Մամուլեան, այսօր նախածելի դիրք մը կը գրաւէ սինեմայի մայրաքաղաքին՝ Հոյիկուտի մէջ։ Իր բնագործի՝ ան մեծագոյն զնառնաւորներուն հասած է, եւ կը հանդիսանաւ մէկը այն մի քանի հազուագիտ բնամարներէն, որոնց ժապաւէնները միշտ կը սպասուին հետաքրքրութեամբ եւ ամէն անգամ կը յայտնաբերեն նորութիւն։

Բոլոր մեծ բնագործիներուն նման, Մամուլեան քիչ կ'արտադրէ։ Մարեկան միայն մէկ ժապաւէն։ Բայց այդ մէկ գործը Միշու քաւական կ'ըլլայ, որ գովեստներով ողողուի մեր ազգակիցը։

1929ին է որ Մամուլեան կը շինէ իր առաջին ժապաւէնը, «Միլիտարիսթիկ» վերնագրով, որ յայտնութիւն մը կ'ըլլայ, հակառակ իր կարգ մը տկարութիւններուն։ Յետոյ կուգայ «Բազարին փողոցները», որ հանրութեան կը հանցցէ երկու մեծ դերասաններ՝ Կարի Բուրիքը եւ Միլիվա Միտելը, եւ մեծ բնավար մը, որուն անունը կը պտտուի շրթներէ շրթներ։ Ապա, Մամուլեան կը շարժանակէ Ռ. Լ. Սթիվենսընի նշանաւոր վիպակը՝ «Տօթթ, ձիբըլ եւ Միւ. Հայա», որ կատարելաւ յաղթանակ մը կ'ըլլայ։ Եւ հանրութեան կը ծանօթացնէ երկու ուշիւ մեծ դերասաններ, Ֆրետերիկ Մարլը եւ Միլիթմ Հոյիկուտ։

Այսպէս, Մամուլեան իր սկզբնական շրջանին գործի կը ձեռնարկէ իրեն աշխատակից ունեւայով դեռ անծանօթ դերակատարներով։ Բայց շնորհիւ իր տաղանդին, ան ոչ միայն իր յաջողութիւնը իր ժապաւէնները, այլ եւ համաշխարհային հռչակ կ'ապագովէ իր դերակատարներուն։

Այլեւս կը սկսի Ռուբեն Մամուլեանի փառքի շրջանը։ Տարեկան մէկ ժապաւէնի հաշուով, ան յաջողութեամբ կ'արտադրէ։ Միլիթմ Գիշերը, Բազարի Կարեւորագլուխը Մոտիկ Շրվալիէն եւ Գիշեր թէ՛ Մամուլեանի, իր տաղանդը, խաղաղութեամբ Մարլէն Տիէթրիկը։ «Բրիթիսիա իտալո-հիւ», խաղաղութեան մը երեւա խաղաղի եւ ձեռ ձիւլիւթթի։ «Յարութիւնը, ըստ Բոյսթիլի վէպին։

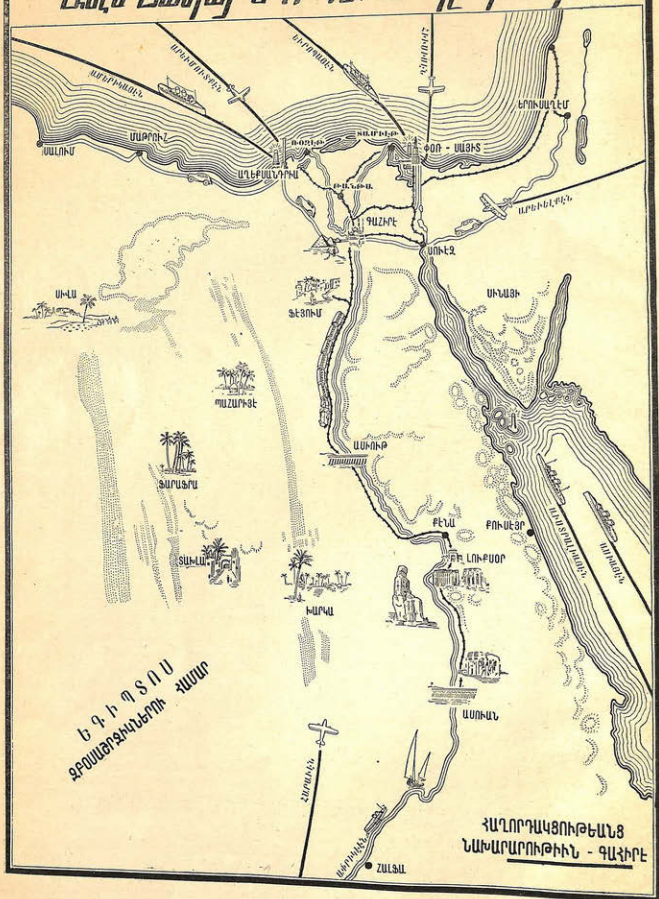
Ապա, Մամուլեան կը վիճակի պատիւը արտադրելու ամբողջապէս զուտաւոր առաջին ժապաւէնը։ Մեծ պատգամաւատուութեան մըն է որ կը յաճնուէր հայ բնագործին, որովհետեւ զուտաւոր շաքածակաբար դեռ առեղծուած ան էր։ Մամուլեան այս փորձէն դուրս եկաւ բարձր նախադրով։ «Գիշեր Շարիքը» հիացուց ամէնքը։

Մեր ազգակիցին վերջին ժապաւէնը զոր տեսար Դաւիթիէի մէջ՝ «Զուարթ Յելուզակը», զուտ-գործող մըն էր։ Բոլորովին նոր ձեւ մը՝ շաքածակաբարի ստեղծարար։ Ոչ որ պիտի յանգցէր նեւտուիլ այդպիսի արվածանիւղութեան ար մէջ, բայց Մամուլեան ըսաւ առիկա։ Թուաւ ժապաւէն մը որ թէ՛ երաժշտական է (շնորհիւ Նինո Մարթիկինի), թէ՛ զգայական, եւ թէ՛ կատակերգական (Էժո Դաւիթի)։ Շաքածակաբար կատարեալ գործ մը։

Ներկայիս եւրոպական մամուլին մէջ մեծ գովեստներու կ'արժանանան Մամուլեանի նոր գործը՝ «Բարձրաճանապարհ»-ի գեղեցիկը (High, wide and handsome), որուն գլխաւոր դերակատարութիւնն է շատ մեծ արուեստագիտուհի մը՝ Այլին Տիւն։

Կ'ըսուի թէ Մամուլեան զրտով պիտի դարձնէ նոր ժապաւէն մը. «Կատարեալ ներդաշնակութիւն», մասնակցութեանը Շարլ Գուալէյի եւ ձիւնըր Ռոնդրիկի։ Դեռ երկար ատեն պիտի վայել այս Հայուն անունը շաքածակաբար երկնականութեան վրայ, անուն մը որ ամբողջ աշխարհի մէջ ժողովրդականութիւն կը վայելէ։

ԱՌԷՆ Ժամայ ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԻ ԿԻՆԻ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻԶ

Նկար Վ. Մանուկյանի

Յիջ Ե. Արտեմի Թիւ. 1

Բ... Ժ... Երգը

Ուրտեղացի ենք, եւ ո՛ր կը գտնուինք, Ուր գնացին մեր մանկութեան զրացիները, ո՛ր մնացին մեր հայրենի բնակարանները, թաղի եկեղեցին, գիւղի վարժարանը, Ուր ցրուեցան մեր վաղեմի ծանօթները, որոնց մտերմիկ շքերանակին մէջ մենք կ'ապրէինք սիրով խանդավառ:

Բայց ո՛ր են մանաւանդ մեր իւրաքանչիւր բնտանիքի անդամները, երբեմն անքան սիրակցորդ բնակակից, եւ հիմա՞յ ապալէս քաժնուած, մաս մը՝ մահուամբ անդաքն, մաս մը՝ իրարմէ հեռու, իրարմէ անգիտակ, երբեմն մոռցուած, յաճակ կարօտով մոտերուած, որոնց փնտառութիւնը յանկերգը, քառորդ դարէ ի վեր, տակաւին ուժգնօրէն կ'իմացուի սփիւռքի մեր հատուածներու լրագրութեան մէջ:

Բառատուն տարի առաջ, մանկութեան օրերուն, երբ դեռ քաղաքատարաբ խաղող էր աշխարհ, եւ մենք Պոլսոյ մէջ, կ'ապրէինք ազգովին ուժեղ՝ թէ եւ ոչ անհիւրդ, բայց իրարու մօտ եւ իրարու հետ, իր յիշեմ ալն մտորացկան հայ բարի ծեր կոյր կնիւր, որ իր շնչաւոր փորքիկ նուազաբար ծնւոր, ու նպաստանկալ տոգորակը շալակը, կուգան քերտն անցնիլ մեր փողոցէն, իր նուագին դաշտօրէն ընկերացող իր մէկանոյշ ծայրի մաղբարէաշուկ ողբերգովը յուգելու գմեզ:

Իմ սիրելի զաւակուներ՝

Կը բափառիմօս օսար աշխարհ,

Կը ծառայեմ ալը իմ խնամք...

Եւ իր այդ երգը, ինչպէ՛ս մեր սաստկագոյն իրականութիւնը պիտի դառնար շատ լացած... Գիտի պարպուէ՛ր Հայութիւնը իր ընդի աշխարհի գաւառներէն, պիտի տարագրուէ՛ր, մեծագոյն մասով ինչպիսի մահացած՝ արտքի գարհուրելի տուայտանքներու տակ, հատուածով մը՝ վանաւելով վանտուելով դէպի ծով, ուրիշով մը՝ վատրուելով վանտուելով անապատներու մէջ, ու տասներորդ մասով մը՝ հրաշքով փրկուելով, վերապրելու համար՝ կարգ ու կայան գտած հուսկ ուրեմն հին եւ նոր աշխարհներու լմտաբերուած մէկ կէտին վրայ:

Բաժանումի երգը պիտի մնար բաժինը հառապանքի կամ միմիջարութեան մեր Ոգգին, իր պանդուխտի, կարօտի, ազգափախութեան երգերէն վերջը, Ու բաժանումի երգը մահուան՝ իր մէկ միլիոն նորագոյն նահատակներու, իր արտագին միմուռնի պիտի դառնար, որով պիտի փութան մեծաբը, տարեկան հինգ անգամ, յիշատակը անոնց, իր նորաբաց գերեզմանատուններու մնաստաններուն մէջ:

*
*
*

Մեկամաղծոտ եղաւ թէ եւ Հայուն կեանքը, նաեւ իր մօտաւոր անցնելի մահացու անցքերն առաջ, բայց միշտ բարդալից: Փշաքատանի մը մէջ գլուխ բարձրացնող շուշանի մը, փաթդի մը հանգոյն, տեսնուեցաւ ան սրբութեան

սիրով, Աւետարանէն բղձած, զոր պահէց մատիորոտութեան կարմիրով, սուրբերէն խրախուսուած, եւ այդ ամէնը՝ ներհակաբար զինքը շրջապատող փշալից պայմաններու միաստալիք պայքարին:

Եւ բարոյականը, ծորած իր հաւատքէն, մատակարարուեցաւ իրեն՝ ոչ միայն կրօնքի պաշտօնաններէն՝ բանտաններէն, վարդապետներէն, հապա համազգամալն՝ իր ծնողէն, եղբորմէ, վարժապետէն, արժարժուելով՝ ոչ միայն եկեղեցական պաշտամունքով, հապա նաեւ իր բնտանեկան առօրեայ կեանքով, իր ուրախութեան եւ արտամութեան յաջորդական պահերուն մէջ հաւասարապէս:

Անով է որ եկեղեցականի կեանքը ապրեցաւ ան, սերտելով ու սիրելով Սուրբ Գիրքի պատգամները, որով ստացաւ իր ժողովրդաշէն եկեղեցին, անքան մօտիկ իր օրին, զինքը պահպանող եւ իրով պահուած:

Այդ բարոյականը մենք շատագոյնուած կը գտնենք, եւ ազդող յափախելով, նաեւ մեր Հայ Առաջնորդն միջոցով, որոնք առհասարակ՝ սեռական մարտը սիրող, հեղուսական ջատագովութեան իրենց քնարագաղբ բանահիւսութեանց հետ, ներքողեցնէ ներշնչումով, կրօնական իտախները եւս, վերացնող բարձրացնող հայեացքով, ինչպէ՛ս՝

Լզի՛ր Սուրբ Կոյր, զիս կարօտի,

Ե՛րբ պիտի անմեմ եկզի,

Մայիկի դեմիկ մուրաւով՝

Ե՛րբ պիտի գտնեմ եկզի...

Ու գրեթէ միշտ, իրենց քաղցրալուր նուագեղանքով գոգարանեցին անոնք՝ բարութիւնը, սէրը, առատատրութիւնը, զութը, բնտանեկան սրբութիւնը, եւ արժանիքով մեկնողը, զեռատի թէ աւելոր:

Ձե՛մ կրնար մոռնալ աշուղական նման երգերէն հոտ մը, Բաժանումի ներք, զոր բուն իսկ աշուղի մը բերեցն առած, կերգէր աւանդաբար, Պոլսոյ մանկութեան օրերուն, մեր տան երեմնի երկնայիններու պահուն, Կարնեցի հանճարեղ բարեկամ մը, հայրենակից ծնողքեա, իր շատ անոյշ, մեղմ, Կոմիտասեան շուշնի թրթռացնող եղանակովը, եւ որո՞ւ ծայնն ու խօսքը ա՛յլ չեն կրնար սրբուիլ մտքիս մէջէն:

Աշուղին բերանով, Գաւառի հայ նորապալակ այրն է որ, իր նորակագծ բնտանեկան յարկի ծոցէն բաժնուելու դառու պահուն, իր սիրակցորդ կենակցին կը ծօժէ՝ հրաժեշտի խօսքովը՝ իր խրատը, պարտականութիւնը, իղծը, նպատակը, մաղթանքը, վսեմագոյն, յստակ, հրապարակային արտայայտութիւնով: Իր սիրենք մէշտեղ բերել հոս այդ խօսքերը նշխրութեամբ:

*
*
*

Մնացի՛ր խաղաղութեամբ, ո՛վ իմ հոգի շան, սիրելի, Այսօր անք իմն նեո՛րդ՝ բաժնի անգաման, սիրելի: Անի ծովուն եւ կ'անա՞ մաւ տղիկոման, սիրելի, Կենդանի բամբուկը՝ նման է մահուան, սիրելի:

Յիսասուկե՛ն, միայն սիրով լինի՛ք բաւական, սիրե՛լի,
Մինչե՛ր կրկին սեպտեմբեր Տէ՛րն անե՛լ արժան, սիրե՛լի:

Խնոր՛ւմ եմ, այսուհետեւ՝ համաճակ ման զայ՝ չունենա՛ս,
Անկախ բարեկամի՛ սրնե՛ր երբա՛յ չունենա՛ս:
Անմիջե՛ն անգլայի՛ն երբե՛ք մնի՛կ ապ չունենա՛ս,
Խորամանկ՝ քաղցրաբանի՛ն խոհուրդ՝ ապու՛. նայ՝ չունենա՛ս:
Քո վիճակն զմտնաս, բարձուրեան զանկալ՝ չունենա՛ս,
Ազատութեան միջոցն՝ հոսմի՛, նկղանալ՝ չունենա՛ս:

Քեզանից բամուկով՝ հետու սեղե՛ր պի՛տ է զնամ,
Քաշ սեղե՛ր միտս բերելով՝ յասու՛կ հեղ ինձ մօտ իմանամ:
Լսելով պարզ անունը՝ հեղ ինձ տուղի՛ն զմտնամ,
Հարապատ բարեկամով՝ սիրո՛յ նամակդ տանամ:
Է՛լ ուրիշ սե՛ր չի նաեմ, շուտ հեղի դառնալու ջանամ,
Մտնեն Աստու՛ծ խնայի, մի՛հտ տեսութեանց արժանանամ:
Փոքր ինձ ապուստ ապ Տէ՛րս՝ որ կարօտքի՛ն չունենամ՝
Վայելեմ անունեսեւ վիճակ՝ քաղցրութեան, սիրելի:

Անբաւական սերերով՝ վայելեմք վիճակ միասին,
Ո՛ր սուր անուն քողունք, ո՛ր բերի փափաք՝ միասին:
Ազնիւ սերն ունենալով՝ անխախտ եւ անկախ միասին,
Վայելե՛նք այս աշխարհը՝ երբա՛ր ժամանակ միասին:
Հոգի՛ն նորոգուելու կազմենք նպաստ միասին,
Աւտարանն ունենալով մեզ կենաց մուհակ միասին:

Ինձ յետ՝ չե՛ս ունենար սուր առիճան, սիրելի,
Շիրի՛ն իւր խնդիրք Տիրոջմէն այսմա՛ն, սիրելի:

Աշուղ Շերի՛նն է ուրեմն հեղինակը այս խօսքերուն,
ինչպէս կը հակադէպ անոնց վերջին տողէն. Չե՛մ գիտեր
թէ կա՛յ արդեօք տեղ մը արձանագրուած այս ոտանա-
ւորը: Չայդ ի նկատի ունենալ եւ ներկայս իր տեղը դա-
տարող՝ մեր բանասէր գրագէտներուն թողով, կը յանձ-
նարարե՛մ որ ոգի՛ն այդ խօսքերուն խօսուն ըլլալ մէջ
ընտանեկան յարկերուն մէջ, մահաւանդ հիմա, երբ տա-
րոտի բերմունքներ այնքան կը հակադէպն հոն առն եւ
կնոջ կենցաղին վրայ. մէ ոգի՛ն այդ խօսքերուն՝ դառնայ
ընդմիջա թելադիրը մերայնոց, իրենց արդի առօրեայ
կենսերին մէջ:

Գեակ Քանաճայ Խաչիկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՆՐ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Մարզիկներ կը հաստատեն սրանչելի մրցանիշեր. —
Բափնա ճափոցին երեք քայլով հեռաւորութիւն կը
ցատոր՝ 16 մէթր, ձէս Օուրն սեւամորթ Սմերիկացին մէկ
քայլով հեռաւորութիւն կը ցատկէ՝ 8 մ. 13 եւ 100 մէթր
կը վազէ՝ 10 եւ երեք տասներորդ երկվայրկեանէն: Քանի
մը տասնեակ հեծեալորդներ՝ ֆրանսայի շրջանը կ'ընեն
իրենց դիւարակ գործիքներուն վրայ, հակառակ բնութեան
արգելանքուն: Արդամսօ ֆրանսացի հեծեալորդը, մէկ
ժամուան մէջ կը կտրէ 45 քմ. 840 տարածութիւն, սահ-
մակցուցիչ արագութեան մը հասնելով: Օղանաւորդներ
կը թռչն հազարաւոր քիլօմէթր՝ առանց հանգրուանի.
Լուդորդներ կը նուաճեն շուրջ:

Մարզանքի ուրիշ ճիւղերու մէջ՝ մարդիկ չեն հակա-
տիր բնութեան ուժերուն, տարածութեան կամ ժամանա-
կին, այլ իրարու: Շմիլինկ, գերմանացի կոփամարտիկը,
նոր-առիթով պարտութեան կը մատնէ հուժկու ձոյ Լուի-
սը, որ հետագային պիտի դառնար աշխարհի ախոյեան:
Միջազգային ֆուտբոլի մրցման մը մէջ՝ Անգլիա դժուա-
րութեամբ կը յաղթէ Հունգարիոյ:

Այս բոլոր դէպքերը իրենց վրայ կը կեդրոնացնեն
ծովածաւալ ամբոյններու ուշադրութիւնը: Ոչ միայն տաս-
նեակ հազարաւորներ ներկայ կ'ըլլան մարզական մրցում-
ներուն, այլեւ միլիոնաւորներ կը հետեւին անոնց ամէն
օր, թերթներու կամ ժայնափեւիւրի միջոցով, Կոզուրուին,
կը տարուէ՛ր մարզական դէպքերով, դէմքերով, ախոյեան-
ներով, կը մոռնան ամէն բան:

Մարզանքը, Այո՛, կրնանք նկատել զայն ամենէն
խանդավառի ոյժը մեր դարուն: Արդարացի՛ է բազմու-

թիւններու այս անօրինակ հակումը՝ դէպի մարմնին պան-
ծացումը. — մենք պիտի չփորձենք լուծել այս հարցը:
Որոշ է այն, որ ներկայ դարու հաւասարակշռուած մար-

դուռն էական մէջ գրադումն է մարզանքը. Հանելի ժամանակ մը, եւ գերագանցապէս օգտակար:

Առողջ սերունդներ հասցնելու մտահոգութեամբ, բոլոր կառավարութիւնները այսօր պետական հաստատութիւն մը դարձուցած են մարզական կազմակերպութիւնը. Այս տեսակէտէն, առաջին գծին վրայ կը կենան Գերմանիան եւ Իտալիան. Ասիկա կը բացատրէ որ այս երկիրները, զենա մի քանի տարի առաջ՝ երկրորդական դիրքերու վրայ, այժմ առաջնակարգ տնտեսական եւ փողանք մը ունին. Կ'արժէ որ կարճ ակնարկ մը նետենք այս երկու ազգերու մարզական կենսանքին վրայ:

Կափամարտի մէջ, աշխարհի լաւագոյն տնտեսներ կը նկատուի Մարտ Շմելինկ թիւիս Գերմանացին, սինեմայի աստղ Աննի Օտտայի ամուսինը, որուն հանդիպումը, քանի մը օրէն խափշիկ ձոյ Լուիսի հետ՝ մեծ ճակատում մը պիտի ըլլայ. Աթլետիկ մէջ, Գերմանացիները առաջին երեք ազգերէն մէկն են աշխարհի մէջ (Շրէտեր գերմանացիին կը պատկանի սիւսառակ արձակելու համաշխարհային մրցանիշը՝ 53 մ. 10ով): Փութպոլի մէջ, Գերմանիա զօրաւոր խումբերէն է եւրոպայի. Իսկ գերմանական ինքնաշարժները պարտութեան մատնած են ամբողջ աշխարհը:

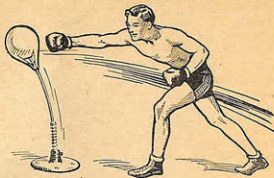
Իտալիա մասնաւորապէս կը փայլի աթլետիկայի, հեծելախիւի եւ փութպոլի մէջ. Պէրբայի իտալացին մէկ տարի պահեց 1500 մէթր վազքի համաշխարհային մրցանիշը (3 վ. 49 երկվով), 1933ին ողիմպական տնտեսան հանձնաւճի վերջ. Հեծելախիւի մէջ, Իտալացիները տուած են Կոէրբայի եւ Պիւտայի պէս տնտեսներ. Իսկ փութպոլի իտալական խումբը 1934ին շահեցաւ համաշխարհային բաժակը եւ նոյն տարին (Գեկտեմբերին), Լոնտոնի մէջ, Անգլիայէն պարտուեցաւ միտապէս դիմադրելէն վերջ (3-2):

Ողջ է ըսել որ ազգի մը մարզական կարողութիւնը միշտ ուղիղ չի համեմատուի իր թիւին հետ. Պէճերայի պէս պոպոկ երկիր մը կուտայ շարունակ հեծելախիւի մեծ տնտեսներ, ինչպէս Շէրէնպը, որ 1933էն առիւն, հինգ տարի յաջորդաբար, շահեցաւ արագութեան համաշխարհային տնտեսութիւնը. Ֆինլանտիան կուտայ հզօր թորերով եւ արտով վազորներ, երկար վազքի տնտեսներու յաւիտեական ճարտիւրը մնայով. 1936ի Ողիմպիական խաղերուն, ֆինլանտացիները շահեցան 3000 մէթրի, 5000 մէթրի, 10000 մէթրի վազքերը, ինչպէս յետպատերազմեան քոյրը ողիմպիականներուն մէջ:

Եգիպտոսի մէջ ալ, ինչպէս միշտ, ճիգեր եղած են մարզական յառաջդիմութեան համար. Կայ Մարզանքի Ազգային Յանձնախումբը, որ կը հակակշռէ գանգաւան քիտէ-քաշիմներու գործունէութիւնը, եւ կը տարածէ մարզական

շարժումը գաւառներուն մէջ. Այսօր ահազին ճամբայ կորուած է, եւ փութպոլի ու պարէթպոլը, մասնաւորապէս, մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելն եգիպտոսի մէջ:

Հայ մարզիկները, այս երկրին մէջ, գրաւած են տնտեսական զիջի մը. Աթլետիկ մէջ Անտոն Յովսէփեան անպարտելի տնտես մը եղաւ մարաթոնի վազքին մէջ,

տարիներ ամբողջ. Գ. Տէր Սիմոնեան բազմիցս եգիպտոսի տնտեսան հանդիսացաւ. զուգի արձակման մէջ, հասնելով մինչեւ 12 մ. 82. Հայկ Ասատուրեան կափամարտիկը ծանօթ է քոյորին յիշողութեան. «Արաւատի» հեծելաւորները միշտ յաղթանակած են, իրենց գլուխը ունենալով ողբացալ Յակոբ Լազարեանը, որ մեռաւ անցեալ տարի. Անշուշ, կը մոռնանք անունները...

Խմբական մարզանքներուն մէջ, մենք փայլած չենք յաճախ. Թերեւս ա'յ ալ ապացոյց մը՝ մեր ծանօթ անհամերաշխութեան Միայն 1930ին էր որ Պէրբայեան վարժարանի պարէթպոլի խումբը շահեցաւ Դանիելի տնտեսը:

Եանովիներ, Իսկ Բ. Բաժանումի Դանիելի տնտեսանութեան մէջ (պարէթպոլ) երկրորդ հանդիսացան՝ 1933ին՝ Հ. Մ. Բ. Մ., 1934ին՝ «Արշաւ», 1937ին՝ «Արարատ»: Փութպոլի մէջ, Արեւմտեան Պարսկաստանի Բ. Բաժանումի տնտեսան հանդիսացաւ. 1935ին, բայց առաջին Բաժանումի մէջ՝ կարծես իր աստղը տոգորուեցաւ:

Կրնանք հարցնել մենք միգի, թէ ինչու մեր եգիպտոսեայ ակումբները չեն միանար, կամ զոնէ չեն գործակցիր. Ենթադիտ, բաժնուած ոյժերով, մեր միութիւնները բաւական աւելորդ սպառում կ'ընեն. Դիտենք թէ ջնդարական զարափար մըն է անոնց միացումը, բայց կ'ընդունանք թէ ինչ մեծ օգուտներ կ'ընայ ունենալ պարզ համագործակցութիւն մը. Այս մանր նշանները աւարտներ մաղթանք մը ընելով անոնց բարի յարաբերութեանց համար:

Սեպ

ԴՐՈՇՄԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

(Ֆոֆ, Աճ-Է, Ի)

Նամակադրոշմը նամակի մը կամ ծրարի մը փոսթով փոխադրուելու վարձն է. իր ծննդեան թուականէն՝ որ է 1840, մինչև 1894, ան միմիայն այս իմաստով գործածուած է. Իսկ այս թուականէն առջին թիվ մը փոխուած է անոր ծակառագիւրը եւ սկսած է ըլլալ նաեւ համաշխարհային կամ երկրի մը կարեւոր անշուղտութեան լրատու արտայայտիչը. Առաջին անգամ Գեղճիքեան հաննց յիշատակի նամակադրոշմներ, Անվերսի ցուցահանդէսին յիշատակ. եւ շուտով օրինակը վարակիչ դարձաւ. բոլոր երկիրները առաւել կամ նուազ չափով ճեղքուեցան անոր եւ նոյնիսկ գտնուեցան երկիրներ որ չափազանցեցին...

Ընդհանրապէս հաւաքածոյ ընդունը բաժնուած են երկու մասի. ընդհանուր եւ մասնակի, Լոնդանուր անոնք

ըով, ինչպէս նաև իր գեղարուեստական ճաշակը ներառեցնելու. եւ նոյնիսկ իր նկարազարդին մէջ կարգ մը աղբիւ. եւ օգտակար յատկութիւններ մշակելու —, ինչպէս են խնամաշուքիներ, յարատուութիւնը, համբերութիւնը, պրպտութիւնը եւլ. եւլ. Ու յետոյ, այս բոլորէն զատ, նամակադրոշմի հաւաքածոյ ընելով պէտք է հաւատալ թէ կարելի է նաեւ ոչ-արժանաւորելի նիւթական շահեր ապահովել. այդ պատիւ թուղթի փոքրները կրնան յաճախ առաւել կամ նուազ չափով դրամական գումարներու վերածուիլ. Արդէն դրոշմաւէրներէն 100ին 80ը նամակադրոշմով կը զբաղին շահին համար միայն եւ շատեր զժգոճ չեն մտած. ու յանդիման կան որ ճշմարտ հարստութիւններ ապահովված են այս ճամբէն մէջ. եղբակցանելով, ան պիտի փափարէի որ հայ ծնողները շատ պարագայ բան չկատելին իրենց տղոց ընթացքը երբ անոնք «փութ» հաւաքելու կ'սկսին եւ ընդհակառակը քաջալիւրջին անոնց այդ առաջին դրոշմասիրական (philatelic) քայլերը. Գանի մը ծանօթութիւններ այ եզրկալական նամակադրոշմներու վրայ. Եզրկալական առաջին նամակադրոշմները լոյս տեսած են 1866ին եւ անոնցմէ աւել-

որ աշխարհի բոլոր տէրութեանց նամակադրոշմները կը հաւաքեն, եւ մասնակի՝ անոնք որ միայն այսինչ կամ այնինչ երկրի նամակադրոշմները կը հաւաքեն. օրինակի համար, Ազգայնցիք 75% կը հաւաքեն միայն Մեծին Բրիտանիոյ եւ իր գաղթավայրերուն նամակադրոշմները, նոյնպէս Գաղղիացիք, Իտալացիք, եւլ. իրենց երկիրներունը եւ գաղթավայրերունը. Ազգայնականութիւն նոյնիսկ դրոշմասիրական աշխարհին մէջ...

Ինչու հաւաքածոյ կ'ընեն. Մարդոց ընդօրինակելու, կապելու ընտելին արդիւնքն է պարզապէս նամակադրոշմ հաւաքելու այսօր այնքան տարածուած սովորութիւնը, որ շատերու ըով նոյնիսկ մոլութիւն մը դարձած է. Մոլութիւն մը ապաքին որ իր շատ մը օգտակար եւ դատարարական կողմովոր կրնայ նաեւ... առաքիմութիւն մը նկատուիլ. Արդարեւ, հաւաքածոյ ընելով՝ մէկը ոչ միայն իր պարտադրյալ աստիճանները հանելի ժամանցի մը յատկացուցած կ'ըլլայ, — փոխանակ առջին անդին ղեգներու եւ թերեւս ուրիշ յոյժութեանց մէջ ինչպաւ, — այլեւ առիթ մը ունեցած կ'ըլլայ իր միտքը զարգացնելու, աշխարհագրական, պատմական, քաղաքական եւլ. նորանոր տեղեկութիւններ

նէն թանկագինն է, այսինքն ամենէն սուղն է 1879ի նամակադրոշմներէն մին, որ Իվիւնի քաթմոյկին մէջ 21 Ի թիւը կը կրէ եւ որուն զին նշանակուած է փրանսական Փր. 3500, 1814էն առջին եզրկալ. նամակադրոշմները գեղեցիկ ալ են. պատմաբանադրուած երկրին զանազան տեսարաններով եւ Հնդկեան նշանաւոր յիշատակարաններով անոնք եզրկալտոյ փրօփակաւոր ըրած են ամբողջ աշխարհի մէջ եւ յարջապէս ծառայած են եզրկալական թուրքիվի շահերուն. Կ'իմանան որ թիվատարական վարլութիւնը անդրադառնալով նամակադրոշմներու այս տեսակէտէն մատուցանելիք ծառայութեան, որոշած է նորէն հրապարակ հանել պատկերազարդ սէպիւր, իւրաքանչիւր նամակադրոշմով վրայ, սակայն, չըջանակի մը մէջ թագաւորին պատկերն ալ ղեկով անշուշտ.

Եզրկալական նամակադրոշմներ միշտ կը փնտուռին դրոշմասիրական աշխարհին մէջ, մասնաւոր Անգլիա եւ Ամերիկա. Յիշատակի նամակադրոշմներ մասնաւորապէս, որոնք սկսան 1925ի աշխարհաքաղական միջազգային համամաժողովին առթիւ. հրապարակ հանուած սէպիով, յաջող շուկայ մը ունին. Օրինակի համար, Փոռ-Ֆուտաի 4 նա-

տո՝ շնորհիւ ամբողջ աշխարհի մէջ իր վայելած դրոշմաբերական եւ համակոթիւթեան՝ կրպա փնտռելովով ստացել իր բոլոր արհիւրները՝ Մասնաւոր թագաւորական հարազատեց առիթ հաճեալ 5 միլիւնոց վնակ նամակազրույթ պարզապէս յայտնաբերելու եւ երկրորդ օրն իսկ թղթաւորական կէդեմը մտնիլէ՝ իր պատմական խնկի ետք զիմուներկոյն, Թագաւորին մոնղոն Տարեդարին ալ (11 փետր. 1938) հրապարակ հանդեսու մէկ ոսկինոց նամակազրույթ իր տարջ հապար թիւնի՝ որուն համար եղած պատմաբան նամակազրույթներ օրիւն աւելի

եղած բլլալով՝ փօսթի վարչութիւնը իմաստութեամբ քաշ-
խում մը կատարեց:

Երբ այսպես համաշխարհային դրոշմատիրություն մէջ եզրփայտ այս աստիճան բախտաբեր հնետարբորութեան մը առարկայ կ'ըլլայ, նամականքը լինել վաճառականութիւնը աւելի բարգաւաճ ասպարէզ մը պիտի կենար եղած ըլլայ։ Եզրփայտումը եւ յուսակը մէջ որ դրոշմատիրութեան թիւը աւելի բարձր ըլլար, Գլխաւոր աստիճանը եւ բարդաբեր որ եզրփայտացնէր մէջ հաւաքածոյ ընդհանր բազմաւան եւ եզրփայտ, նամականքը որ եւ երբեք մէջ ալ արտաստանման մէջ վայելած յարգը ունենայ։

Учебно-Бухгалтерский

[illegible]

Տոպոտիպը (inotype) եւ monotype, որ եւրոպական եւ նոյնիսկ արաբական տպագրութեան մէջ հասարակօրէն կը գործածուին այսօր, ապահովաբար երազ միայն պիտի մնան մեզի համար: Մխիթարունիք զոնէ հաւատալով որ ուրիշ երկիրներու հայ մամուլը օժտուած է անոնցմով:

Օ Փ Ե Ր Ա Ն

(Փունումեզուրիքի)

Արդի բաղադրվածության մէջ՝ գեղարուեստի բարձրագոյն վայելիքներէն մէկն է օփերան, որուն ներկայացումը կը պահանջէ ներդաշնակ գործակցութիւնը մէկէ աւելի գեղարուեստներու՝ բանաստեղծութեան, թատերագութեան, երաժշտութեան, պարի, նկարչութեան եւն.

Թերեւս քիչեր հետաքրքրուած են օփերայի ծագումն ու զարգացումը ուսումնասիրելու, ենթադրած ըլլալով հանդերձ որ իր ներկայ չափահասութեանը հասնելու համար, ան ալ անցած ըլլալու է ծնունդի եւ ամուսի ճամբէն եւ հետուստար արդիւնքն է միայն գեղարուեստական վերելքի մը եւ կամ նոյնիսկ անկումներու եւ վերելքներու յաջորդութեան մը:

Օփերան ծնած է անձն է զվաւորաբար եւրոպայի երեք մեծ պետութիւններու՝ Իտալիոյ, Փրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ:

ԻՏԱԼԻԱ.— Մօտ երեք դար առաջ, զբազտ եւ արուեստագէտ անձերէ բաղկացած խումբ մը Ժյորանսի մէջ կոմս Գարտիի տունը հաւաքուած կը վիճաբանէին բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան յարաբերութեանց վրայ: Այնպէս կը նկատէին որ իրենց երաժշտութիւնը անյարմար էր որամասնութիւն արտայայտելու եւ հետեւաբար բանացին վերաբաղադրու հին յունական ողբերգութիւնները՝ ուսումնասիրելով անոց երաժշտութիւնը: Այս ձեւանքին արդիւնքը եղած ծագումը օփերայի անհուպ մասին (recitative), որ կերպով մը եղանակաւոր միօրինակ արտաստութիւն է միայն, այս պատճառով է որ նախնական օփերաներու մէջ, ինչպէս դիւրան, նկատուի է, երկրորդական կարեւորութիւն արուած է՝ երաժշտութեան, որ գործածուած է սոսկ իբրեւ միջոց մը ընագիրը արտայայտելու:

Դարձեալ Իտալիայէն ելաւ, Ժ. զարուս, օփերայի առաջին հանճարը՝ Մօնթէվէլէրտի, վենետիկեան դպրոցին հիմնադիրը, որ այդ անուպ խօսակցութիւնը դարձուց աւելի զարնաւոր եւ երաժշտական. Վենետիկեան դպրոցին դպրոցի նախօրին դպրոցը՝ Մարալաթիով, ճաղայնաւոր եղածան մըն էր Մարալաթի, որ մեղովին ներկայացուց աւաղին անգամ. այնքան ժողովրդական դարձան անոր մեղովիները, որ գերազանցեցին ընագիրը եւ մնացաւ երաժշտութիւնը, եւ երգիչները սկսան տիրապետել: Այս ամեն օփերա բնուածը դարձաւ շարք մը մեղեդիներ, զուգընթացում եւ շողողում երգերու, որոնք գրեթէ աննշարժիկ յատկացածով շողեպաւում էին, եւ օփերային ձեւը կ'որոշուէր մասնակցող երգիչներու թիւին համեմատ եւ ոչ թէ՛ ըստ նիւթի պահանջին, երգիչները նպատակաւորաւ այս հակումին հետեւանելով, սակայն, խախտեցին օփերան՝ Ժ. Գարուսի ունեցած թատերական եւ երաժշտական անկումը մը... մինչեւ որ հասաւ Ռօսինի, Պարսիի, որ Մեկիլիի ծանօթ հեղինակը:

Անոր յաջորդեց Իտալիոյ էն մեծ երգահանը՝ Վէրտի, որուն նախնական երգերը կը նմանին Մօնթէվէլի օփերաներուն: Հրապուրիչ երաժշտութեամբ, ընդհանրապէս ծանծաղ եւ թեթեւ նիւթերու վրայ յօրինուած են Վէր-

տիի օփերաները՝ Թալիարան, Ռիփօլէրոս, Թալարօն, Էռնանին, որոնց մէջ սակայն մեղեդիներ ստեղծագործելու իր հանճարը կը պարզուի: Այսան փոխհեղադրութիւն մը կը ստեղծէ իտալ. օփերայի ձեւին մէջ՝ Փրանսականէն ազդուած, ուր թատերական տարրը աւելի ցայտուն է. Իսկ անոր յաջորդող Օրելլօ եւ Զուպարան օփերաները կը կրեն գերմանական ազդեցութիւն:

Այժմ Իտալիոյ մէջ կը ճանչցուի երկու տեսակ օփերա. 1. Opera Seria — լուրջ նիւթի մը շուրջ ամբողջովին երաժշտութիւն եւ ոչ մէկ արամախօսութիւն, եւ 2. Opera Buffa — թեթեւ նիւթ՝ եւ տրամախօսութեամբ համեմատած երաժշտութիւն:

Եւ արդի իտալ. դպրոցի զվաւոր երգահաններն են Մարսալան, Լէօնարպալօ, Փուչինի եւն.

ՖՐԱՆՍԻԱ.— Օփերան Իտալիոյ մէջ ծագում առնելէն իսկ առաջ, Փրանսայի մէջ գոյութիւն ունէր թատերական պարը (le ballet), որուն ներկայացումը կը բաղկանար պարէն եւ պատկերախմբերէ: Նիւթերը առհասարակ յունական դիցարանութիւնէ ներշնչուած կ'ըլլային եւ հրապուրիչ՝ իրենց հագուստի եւ բեմադրութեան ճոխութիւնով: Փրանսայի առաջին երգահանը եղաւ Լիւլի, որուն նիւթերը մեծամասնութեամբ Ժ. Գարուս պալատական կեանքէն առնուած են: Իսկ Կիլիւր ճիւղը գրաւ արդի grand operայի բնութումին, հեղինակելով եւ ներկայացնել տալով իր օփերաները Փարիզի մէջ, որ այն ատեն նկատուեցաւ (եւրոպայի) կենդանի օփերայի:

Բնական էր որ ֆրանս. այս ուշագորա յառաջդիմութիւնը քննակցութեան մը տեղի տար Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, ինչ որ անշուշտ նպաստաւոր եղաւ օփերայի զարգացման:

Շերիլպիլի, որ ծնունդով իտալացի էր, 28 տարեկանէն իսկ Փարիզը ընկնեցաւ եւ հոն հեղինակեց Նոյնաւ Մէլէրալէ, Փարիզը հաստատուած հրեայ գերմանացի մը, որ ընդադատուեցաւ իր հեղինակութեանց մակարդակը ժողովուրդի ճաշակին յարմարեցնելու հակումին համար:

Կրօնական եւ թատերական երաժշտութեան հեղինակ կուսու, որ զրեք «Ճառապը», նշանաւոր եղաւ իր գլեթիլ մեղեդիներով:

Գիլլէ, որ տուա սիրտուած օփերան՝ Բառէներ Մաւսնիական նիւթի մը շուրջ, Վերլին գործերէն են սպարնէ, Մէն-Սալէն, Շարանթիլէ եւ Տէպիւսի, որ նոր ոճ մը բերաւ ներշնչանութիւններուն մէջ:

Երեք են այսօր ֆրանս. օփերայի տեսակները. 1. Grand opera — նիւթի զասական կամ դիցապիւրական եւ առանց տրամախօսութեան: 2. Opéra Comique — նիւթի յուպ լուրջ եւ երբեմն ալ խօսքով: 3. Opéra Buffa — զաւեշտական թեթեւ օփերա մը՝ տրամախօսութեամբ որ կը նմանի արդի ամերիկեան եւ կամ անգլիական երաժշտական կատակերգութիւններուն:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Գերմանիոյ մէջ օփերան ծագում չունի այլ ընդօրինակում Իտալիայէն: Հոն սակայն գոյութիւն ունէին singspiel կոչուած ներկայացումներ, որոնք խառնուրդ մըն էին զաւեշտական կտորներու եւ ժողովրդական պարերու եւ երգերու: Ժ. Գարուս վերջերք երեւցան Մոցարտի օփերաները՝ իտալական ընդթիով՝ որոնցմէ «Մօզարտի Սթիգը» սակայն գերմ. singspielի լաւագոյն օրինակներէն է:

Գերմանիոյ Էն Նշանաւոր հեղինակներն են Վէպէր-
էն Վակներ:

Վակներ արուեստագէտներէ բաղկացած ընտանիքի
մը զաւակն էր են մեծցաւ թատրոնի եւ երաժշտութեան
միջնորդորի մը մէջ: Ժամանակ մը Փարիզ անցուց, ուր
Մէյէրպէր յաջողութիւն գտած էր: Իբարտութեան մատ-
նուելով անյայտազ վերազարձաւ: Գերմանիա, ուր ըն-
դունելութիւն գտաւ իր Ricciօ օփերան: Յեղափոխական
ամբաստանութեան տակ 13 տարի արքայութեան Զուիցե-
րիա, ուր գրեց իր զխաւոր գործերէն ոմանք, Վալ Քլոյն,
Խրիսթան եւ Իզոլտը եւլի: Արտօնուելով Գերմանիա վերա-
դառնալ՝ հոն շահեցաւ արքայական հովանաւորութիւնը,
եւ թէեւ իր գործերը խիստ բնադատութեանց կ'ենթադ-
կուէին, սակայն երանութիւնը ունեցաւ իր մեծ երազը իրա-
գրով եւ իր իսկ հեղինակութիւններուն ներկայացման հա-
մար շինուեցաւ օփերայի շէնք մը, ուր մինչեւ այսօր եր-
կու տարին անգամ մը տեղի կ'ունենան վակներեան երա-
ժշտական օտանախմբութիւններ՝ աշխարհի ամէն կողմերէն
եկած երաժշտասէրներու չերկայութեամբ:

Վակներ ամենամեծ եւ ինքնուրոյն թատերական հե-
ղինակն է երաժշտութեան պատմութեան մէջ եւ իր բա-
րեփոխութիւններն ու նորութիւնները միայուն ազդեցու-

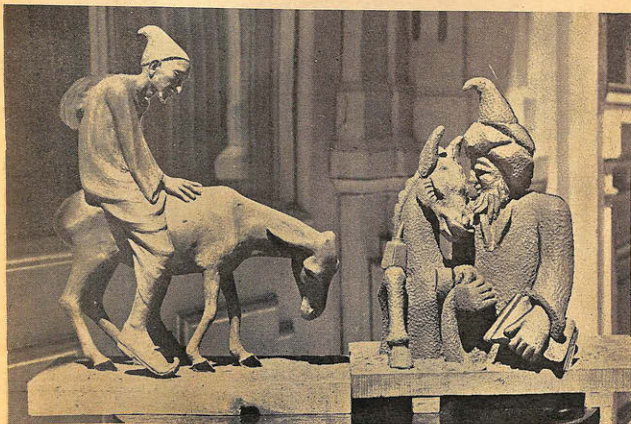
թիւն ձգած են ամբողջ աշխարհի երաժշտութեան վրայ:
Վակներ կըցաւ հաւասարապէս արժէքաւոր դարձնել կ'է-
րնագրին արտայայտութիւնը եւ միւս տարրերը օփերա-
յին՝ նուազ, բեմադրութիւն, երգ եւ խաղաղութիւն:

Զարմանալի հեղինակեամբ մը՝ այսօր՝ օփերան կա-
տարելութեան ամենէն աւելի կը մօտենայ այն երկիրնե-
րուն մէջ, որ գրեթէ ընաւ բաժնի չեն ունեցած անոր ծա-
գումին եւ սկզբնական զարգացման մէջ եւ որ սակայն
ծրմարտօրէն ու զործնականապէս կը զնահատեն արուեստը,
ինչպէս Ամերիկան, որուն «Մէթրօպօլիթէն օփերային»
երգիչներն ու արուեստագէտները գերազանցապէս նպաս-
տաւոր պայմաններու տակ աշխատելով ժողովուրդին կը
հրամցեն կատարեալ ներկայացումներու վայելքը:

(Օր.) Աստուծոյ

ԿՕՅԱ ԿԱՍ ՆԱՍՐԷՏՏՆԻ ՆՕՃԱ

Յիշու արձաններ որ տապան Մուխրաբի Ա. մրցանակի 20 տկան ոսկի

Աջ կողմիցը. — Կոնա կը փշիխտփայէ իր իտուն հետ (գործ Ապպաս Ֆարսի էլ Շէյխի)
Ձախ կողմը. — Նոյն նիւթին վրայ (գործ Հալիմ Նսիմի)

ԽՈՐՅԱԿԱՆ ԷՐԿՏՈՂԱԿ

Ռ.Յ.ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

Մեծից խելի, Զեւորիկ ճարդ, խաւիկ արդիւր - արշաւումի,

Մեծից ճարդիւր, սիւս արուիւր, ոչ ճարդ, ճարդ ու յոգաւորումի:

Մէծ իցաւ Ժամանակը մարդուն ցանկէ և մեծացոյն,

Մեծ անոր տեսնութիւն իմաստութիւն յաւացոյն:

Մտանկան յարկին մեծն է հաճոյիս սուրբ ու մահոյի,

Կնկէ անցին հոգեկարար նրջանկութիւն ինչոյն՝ զոչի:

Մտախի ըլլալու էի բաւեր ըլլալ լոկ արդար,

Մորարութեան պիտ շաւնչաւ գործուն սէրը բարերար:

Լոջսը տեսիւ, սերը սրտիւ, ոճիւր Կաթիւ, Կոմիւր Ես

Սերի եկար Երեսնիւրիւր Բոյս Երեսիւր Երեսիւր:

Մ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԽՈՐԷՆ Ա.

ՍԻՐԱԶԻՄԻԱՆ ԿԱԹՈՐՈՍՈՍ ԸՄԴՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Վերջին պահուն խորին վիշադ կ'իմանանք իր մահը

ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Տեսակցութեան մը մէջ՝ Մանյանի աշխատակցին հետ, Սիմֆարա Զուէկ հետեւեալ զազափարները կը յայտնէ.
 Խմբագրի այն հարցումին թէ.

— Չէ՞ր կարծեր որ տնտեսական տագնապը ազդած է արդի գրականութեան վրայ, եւ այդ ազդեցութիւնը այնքան վատ եղած է որ անկախ դիրքի մը մէջ է այսօր գրականութիւնը.

Amokh եւ Antoinetteի հռչակաւոր ճեղհնակը պատասխանած է այսպէս.

— Ոչ, ապահովաբար ոչ, եւ եթէ ո՞մանք ժամանակակից գրականութեան մասին կը տարակուսին, եւ ատոր մէջ անկման նշանէ մը աւելի կը տեսնեմ նոր փաստ մը թէ այսօրուան սերունդներն ալ նման են եղկուան սերունդներուն, եւ թէ գրական կապածանքը չի դադարի միշտ գոյութիւն ունենալէ. ինչպէ՞ս որ Վլաթին եւ Ռուսոյի օրով՝ երիտասարդութիւնը կարօտը կը բաշէր դասականներուն եւ զճիւղ կարծածէր որ իր ժամանակակիցները երբեք պիտի յաջողին որակով հաւասարիլ Բոնէյլի եւ Ռասինի գործներուն, ու նաեւ՝ ինչպէս որ Գալգարի եւ Վերթոր Հիւլյոյի օրով՝ նոր սերունդը հաւատացած էր թէ իրենց գրականութիւնը հեռու էր Բանասիրի եւ Նուվէ Էօլի հեղեղակներէն գրական գեղեցկութեան հասնելէ, այնպէս ալ այսօր ժիւղի, Տիւհամէլի, Ժիւլ Ռօմէնի եւ Փօլ Վալերիի օրով՝ մենք կը կարծենք թէ՛ կ'ազդինք գրական անկման շրջանի մը մէջ. Մե՛զ ալ մենք կ'ազդին մեր իրաւունքներուն մէջ պիտի վերահաստատեն՝ յաջորդ դարու սերունդները միայն.

— Իսկ ի՞նչ են, վարպետ, ըստ ձեզի, արդի գրականութեան կարելիութիւնները, եւ ի՞նչ է անոր վերապահութեամբ ապագան.

— Արդի գրականութեան կարելիութիւնները անսահման են, բայց այսօրուան գրականութիւնը նոր շրջանի մը գրականութիւնն է, ունի նոր ուլիմ եւ կը պատասխանէ նոր պէտքերու. եւ չեմ բաժնեւր բարեկամա՞ք Տիւհամէլի՝ այն

կարծիքն թէ գիրքին վախճանը հասած է արդէն. Վերջին տարիներու ընթացքին, մենք ականատես եղանք կարգ մը գիրքերու միջեւ անգամ միջոններն աւելի սպասելու, ինչ որ յատկօրէն կ'ապացուցանէ թէ, ընդհակառակը, լաւ գրականութեան ընթիցողներու շրջանակը աւելի լայնցած է.

— Կը հաւատա՞ք, վարպետ, գրականութեան ազդեցութեան՝ զանգուածներուն վրայ.

— Այո մասին եւ շատ աւելի յոռետես եմ քան միւս հարցերուն մէջ. Ձեմ կարծեր որ գրականութեան ազդեցութիւնը այսօր ալ նոյնքան ազատօրէն տեղի կ'ունենայ զանգուածներուն վրայ, որքան կ'ըլլար ասկէ քանի մը յիսնեակ տարիներ առաջ. Մանաւանդ չեմ տեսներ այսօր գրագէտ մը որ անիրաւութեան մը առջեւ՝ զգածուած՝ ուժգին կենդանի ծայր բարձրացնէ՝ այնպէս ինչպէս քրտ. Վլաթին մը Ardash խնդրին մէջ կամ Զօյա մը Տըշիֆիսի խնդրին մէջ, Բայց, ատոր հակառակ, նոր արուեստ մը ստեղծուած է այսօր, զանգուածներուն վրայ ազդելու յատուկ. եւ այդ եւ փոփոխանքի առեւտր, փոփոխականը վերջին տարիներու հղաւ աւելի քան արուեստ մը՝ գիտութիւն մը, եւ դժբախտաբար յաջողեցաւ իրեն գրաւել ժամանակակից գրագէտներէն մենք թիւ մը. Վտանգ մըն է աս, որուն դէմ պարտինք կուտի մեր բոլոր ուժերով. վասնզի գրագէտ մը որ կ'ուզէ ազատօրէն արտայայտուիլ, չի կրնար պատկանիլ ո՞չ մէկ հուսանկցութեան կամ քաղաքական կազմակերպութեան. Մեր կատարեալ անկողմնակալութիւնը եւ մեր անբողբալեան առաքնականութիւնը պահելով մէք որ մենք կրնանք պահել մեր բարոյական ազդեցութիւնը եւ մեր մտաւորական ճեղհնակութիւնը.

ԼՈՒՌ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նիւ-Եօրքի մէջ կայ եկեղեցի մը յատկապէս խուհամարու համար, Ս. Աննայի եպիսկոպոսական եկեղեցին, որ շինուած է 1898ին, թէ եւ առաջին կրօնական արարողութիւնը խուհամարու համար տեղի ունեցած է 1852ին, Նիւ-Եօրքի համալսարանի մատուռին մէջ. Ներկայիս Ս. Աննա եկեղեցիին մէջ պատարագ կը մատուցուի շաբօթ. ձեւերով՝ կրօնաւորի մը կողմէ, որ ինքն ալ խուլ եւ համաբէ. եկեղեցին ունի նաեւ իր դպրաց դասը որ նմանապէս «կերգէ» ձեռքերու եւ բառովներու շաբօթամերով. Լերջապէս, եկեղեցիին մուտքը արգելուած չէ քան բացէ ուրիշ քարոզիչներու, որոնց խօսքերը շաբօթմերով կը թարգմանուին մունկերու հասարակութեան՝ մասնաւոր թարգմաններու միջոցաւ.

*
* *

ԱՆԳԼ. ՄԱՍՈՒԼ

Մեծ Բրիտանիոյ լրագիրներէն շատեր պատկառելի քիւրա մը ունին.

1937ի համար միջին թիւը եղած է.

News of the World	3,350,000	օրինակ
The People	3,250,000	»
Daily Express	2,370,000	»
Daily Mail	1,250,000	»

Երկու ուրիշ լրագիրներ կ'անցնին միջինը.

Daily Chronicle 1,384,000 օրինակ եւ Sunday Express 1,333,900.

Աստիցէ՛ գառ «Տէլլի Թէլէգրաֆ» որ 1930ին 125,000 օրինակ կը տպուէր, 1937ին ունեցած թիւրածը եղած է 532,000 օրինակ.

Գալով «Բայպօ»ին, որուն կարեւորութիւնը ճանաչածանօթ է, թիրաքը ըլի փոփոխութիւն կը կրէ, մօտաւորապէս երկու հարիւր հազար.

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

1 Ձևեր անձինք տեղի է

Հետևեալ նաշքումներուն պատասխանելիք «այո» կամ «ոչ»:

1. Եթէ Զեր ծանօթներէն մէկը յանկարծ խոչոր գուժար մը շահի, կը նախաձեռնի:
2. Զեզ քննադատող մարդոց դէմ ո՛ր կը պահէ:
3. Վիճարանութիւններու ընթացքին ծայերինիդ կը բարձրացնէ: Եւ որիչին խօսքը կը կարէ:
4. Ուրիշներու յաջողութիւնը «դիպաւած»ին կամ «բախտին» վերաբերելու հակառակ է:
5. Բնաւ կը պատահի՞ Զեզի՞ որ երբեմն կարգ մը մարդոց հետ խօսած ատենինդ՝ Զեր կարծիքին հակառակ կարծիք մը պաշտպանէ: Բարեմտաբար:
6. Զեր ստորիքին եւ ձեր ստորի պատկանող մարդոց հետ բաղդատամը՝ աւելի դիւրութեամբ լացող է:
7. Երբեմն ինքզինքնիդ տխուր եւ ընկճուած կ'զգար, առանց որոշ պատճառի:
8. Եթէ մէկը կատակ մը ընէ ձեզի, կամ նոյնիսկ ծաղկէ ձեզ, կը կարմրի: Իսկապէս կը նեղուի:
9. Աւելի դիւրութեամբ կը խնդար քան այն անները, որոնց հետ միասին գտնուելու առիթը ունի:
10. Ուրիշին բով բարեմաստութիւններ փնտռէ՞ աւելի թերութիւններ փնտռուելու կը մղուի:
11. Երբեմն ձեր անինչ հակազդուը կը կորսնցնէ՞ ասարկանքը կտրելու աստիճան:
12. Եթէ պարզապէս ներկայանա, կարող էր ընդունիլ թէ յանցար որ կ'ած է:
13. Զեր յաջողութիւնները միշտ ձեր անձնական արժանիքին պը վերագրէ:
14. Կ'ընդունի՞ որ անձնասպան եղող մարդը երբեմն քաղցութեան գործ մը կ'ընէ:

ՔԱՆԻ ZUS «ՈՉ» ԸՍԻՔ

Բնաւ «ոչ».— Բացարձակապէս զուրկ էք ձեր անծը հակազդուելու կարողութիւնէն, Զդային էք, զգուշացնէ ձեր շարժումներէն:

1065 5 «ոչ».— Շատ յուզական էք: Եթէ ինքնաշարժ կը վարէք, խոճենութիւնը մի ձգէք: Խօսակցութեանց մէջ աւելի շքեղախոսք եղէք:

666 9 «ոչ».— Միջին դիրքի վայր էք:

1066 12 «ոչ».— Լաւ անձնագտութիւն մը ունիք:

1366 14 «ոչ».— Հաւանաբար բացարձակ ճշմարտութիւնը չտեսիք:

II Ներքինի էք թե ոչ...

Կ'ուզե՞ք հասկնալ. — Հետեւեալ հարցումներուն պատասխանելիք «այո» կամ «ոչ» նշանակելով թուղթի մը վրայ եւ անոնց դիմացը դրուած թիւները գումարեցէք:

1. Երբ առաւօտուն կ'արթննաք, լաւ բանի մը մասին կը մտածէ՞ք:

Այո — 20

Ոչ — 6

2. Նախաճաշած ատենինդ իսկ՝ օրուան գործերով մտահոգուած է՞ք արդէն:

Այո — 3

Ոչ — 15

3. Առաւօտուն կը կարէ՞ք որ աչդ օրը լաւ լուր մը պիտի տեսնաք:

Այո — 25

Ոչ — 8

4. Գնդեցիկ օդով մը երբ տունէն դուրս կ'ելէք, կը կենա՞ք պահ մը թարմ օդը շնչելու համար. Կամ գործի զանգ ատենինդ՝ երբ պարտէզի մը մէջէն կամ բովէն կ'անցնիք, ծաղիկներուն տեսքը ձեզի ուրախութիւն կը պատճառէ:

Այո — 30

Ոչ — 4

5. Խաղաղօրէն խումբ մը երբ տեսնէք, եւ նոյնիսկ երբ անպարբերու ստիպուած էք, կանգ կ'առնէ՞ք պահ մը

եւ փափարը կ'ըզգար անոնց միանալու:

Այո — 19

Ոչ — 8

6. Կրնա՞ք ինքզինքնիդ երջանիկ զգալ երբ երկտղին տուն վերադարձած ինքզինքնիդ կը գտնէք ձեր ընտանիքին մէջ:

Այո — 23

Ոչ — 7

7. Զեր գործը գոհացում կը պատճառէ՞ ձեզի, նոյն իսկ երբ ստիպուած էք մարտուիլ ամէն տեսակ դժուարութեանց դէմ:

Այո — 19

Ոչ — 3

8. Զեր գործէն դուրս ուրիշ զբաղում մը ունի՞ք, որ հետաքրքրէ ձեզ եւ գրաւէ ձեր պարապող ատենները:

Այո — 22

Ոչ — 6

9. Հաւաքածոյ ընկելու սովորութիւնը ունի՞ք:

Այո — 18

Ոչ — 6

10. Ունի՞ք ձեզի համար նախապատիւ զրազէտ մը, երգահան մը, կերպի մը, արուեստագէտ մը եւլն:

Այո — 16

Ոչ — 8

11. Կը հետաքրքրուի՞ք ու եւլն արուեստով մը կամ գիտութիւնով մը:

Այո — 17

Ոչ — 7

12. Նկատի առնելով ձեր կացութիւնը, ինքզինքնիդ կը բաղդատէ՞ք ձեզմէ՞ աւելի վեր եղողներուն հետ:

Այո — 2

Ոչ — 26

13. Սովորութիւն ունի՞ք շարունակ ծրագրերէն շինելու ձեր կենարեւն մէջ արմատական փոփոխութիւն մը առաջացնելու նպատակով, հանդադրութիւնիդ կորսնցնելու աստիճան:

Այո — 5

Ոչ — 20

14. Կը պահանջէ՞ք կենարեւն այնպիսի բանի, որոնց գոհացումը կարելի պիտի ըլլայ արտաքին կարգի բախտով մը:

Այո — 4

Ոչ — 19

15. Կը կատարէ՞ք երազներու, որ կը շախմատիւն իրականութեան հետ շփման մէջ դրուելուն պէս:

Այո — 6

Ոչ — 21

16. Կուզէ՞ք որ ձեր կենարեւն մէջ ամէն բան մնայ այն վիճակին մէջ, ուր կը գտնուի այս պահուս:

Այո — 24

Ոչ — 7

17. Ունի՞ք կիրք մը (խաղ, գիրի եւլն) ունի՞ք որ էք բերան յաղթահարել:

Այո — 6

Ոչ — 18

18. Զեր շուրջընկերուն կարծիքը ձեր անինչ մասին ձեզի համար շատ կարեւորութիւն ունի՞:

Այո — 6

Ոչ — 25

19. Ընկերութեան պէտք ունի՞ք ինքզինքնիդ երջանիկ զգալու համար:

Այո — 5

Ոչ — 16

20. Կը շահազգացուի՞ք ուրիշներուն կենանով, զայն շարունակ ձերինի հետ բաղդատելով:

Այո — 7

Ոչ — 18

21. Կը բարկանա՞ք իմանալով ձեր կանակէն եղած բաւարարներէն ձեր մասին:

Այո — 3

Ոչ — 18

22. Կարող է՞ք ինքզինքնիդ զսպել երբ մարդիկ անիրաւ վերաբերում մը կ'ունենան ձեզի հետ:

Այո — 25

Ոչ — 4

23. Կը պատահի՞ ձեզի, որ զբոսայգիին վիճակի մէջ, այնպիսի բանի ընէ՞ք որ յետոյ զզբար:

Այո — 3

Ոչ — 18

24. Կրնա՞ք ամէն անի մէջ համարելի գիծ մը գտնել:

Այո — 16

Ոչ — 7

25. Զեր քրեական կը խանգարուի՞ երբ կը բարկանաք մէկու եւ կամ բանի եւ համար:

Այո — 2

Ոչ — 24

Նիք ընկն, գումար անցնա 350 կամ աւելի, եղանակ է. Կ'ընեն ամերիկացի նախնաներ:

ԶՈՒՄԱՐԹ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարիամ կը յուսանատէր. գիւղին բոլոր աղջիկները մէկին մէկին կ'ամուսնանային եւ ի՛ր ձեռքը միայն խնդրող չկար. ոչ թէ անոր համար որ ինքը միւսներէն վար կը մնար աղուորութեամբ, ալ պարզապէս աղբատիկ աղջիկ մը ըլլալուն պատճառաւ:

Օրին մէկը հանճարեղ գաղափար մը ունեցաւ, եւ ուղղակի զնցաւ գտաւ Տէրտէրը, որուն հետ այսպէս խօսեցաւ.

— Տէր Հայր, եկած եմ ձեզմէ մեծ ծառայութիւն մը խնդրելու. Հանճեցէք, խնդրեմ, յառաջիկայ կիրակի, եկեղեցւոյ բնմէն ծանուցում ընել որ 200 ոսկի կորսնցուցած եմ որ իմ ամբողջ խնայողութիւնս էր:

— Ըսել է դուն 200 ոսկի՞ ունէիր, հարցուց բահանան՝ ասորչ կրթած:

— Այ, բայց ես ալ ամուսնանալ կ'ուզեմ... Միւս կիրակի ալ կը ծանուցանէր որ 200 ոսկիս վերագտած եմ. Մտախոսութիւնը մեքը մըն է, որքամածութիւնը՝ բրիստոնէական աւարքնութիւն մը. Կորսնի պաշտօնեան կռուց գանձոր եւ յանձն առնելով Բաւարանէն անցնիլը, ընդունց կատարել աղջկան խնդրանքը:

Զեւակամութեան կատարուելէն անմիջապէս յետոյ, դիմումները թափեցան, եւ Մարիամ ընտրեց մէկը իր ճաշակին համաձայն:

Ամուսնութենէն երկ մը ատեն ետքը, օր մը.

— Դիտե՛ս, Մարիամ, ըստ ամուսինը:

— Ի՛նչ, պատասխանեց կինը:

— Հինգշաբթի օրը՝ կ'ուզեմ քաղաք իջնել:

— Լաւ, կրնաս իջնել:

— Կով մը գնելու համար:

— Շատ աղէկ կ'ըլլայ:

— Միայն թէ դրամ չունիմ:

— Դրամ չունի՞ս...

— Եւ քանի որ դուն 200 ոսկի ունիս, մտածեցի որ...

— Ինձի նայէ՛, ըստ Մարիամ այն ատեն, ես իմ աղջիկ հալոյս կրցայ հնարամիտ ըլլալ էրիկ մը գտնելու չափ, դուն հրաջա չես կրնար կով մը գտնելու չափ հնարամիտ ըլլալ:

Մեծահարուստի մը յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենար մեծ շուրով:

Ներկաներուն մէջ անձեռնութիւն մէկը կուլար յորդառատ արցունքներ թափելով. եւ իրմէ գատ ուրիշ մը չէր երեւար այնքան սաստիկօրէն վշտահար:

Յուզուած ժողովուրդին մէջէն մէկը կը մօտենայ սփոփելու համար:

— Հանգուցեալին շատ մօտիկ ազգականներէն ըլլալաւ էք անշուշտ:

— Այ, եղբայր, ոչ... եւ հիշտ ատոր համար է որ կուլամ:

ԿՆՆՆԱԿԱՆՈՒՄԱՆ ՊԱՐՈՒՅԻՆ ՄԷՔ

— Օրիորդ, արգիլուած է լուսանկար քաշել պարտէզին մէջ:

— Բայց ես ուղտին պատկերը չեմ որ կը քաշեմ, նշանածս կը լուսանկարեմ կտր:

— Կը հասկնամ, կը հասկնամ, բայց արգիլուած է պարտէզին մէջ ունէ կենդանի նկարել:

Վատիկանի պարտէզներուն մէջ, Պապը կը շքազայի ընկերակցութեամբ Ամերիկացիի մը, Կարտինալ մը կը հետեւի անոնց եւ մտիկ կ'ընէ խօսակցութիւնին. Ամերիկացին կ'ըսէ:

— Հարիւր հազար տոլար, Պապը զուլսը կը շարժէ «անկարելի է» ըսել ուզելով:

— Մէկ միլիոն տոլար, կը պոռայ Ամերիկացին:

Պապը լուս կը մնայ. Բանի մը երկվայրկեան յետոյ, Նոր մատուցում:

— Տա՛ս միլիոն տոլար:

Բայց Պապը անդադրուելի է:

— Սրբազան հայր, կը հառաչէ կարտինալը, ինչո՞ւ այսքան խառնապահանջութիւն, Նկատի առէք որ ինչե՛ր չէինք կրնար ընել այդ հսկայ գումարով. Նոր դպրոցներ, հիւանդանոցներ, եւլն, եւլն:

— Անկարելի էր. Ինձմէ ուզեց աղօթելներու վերջի ամուր ընելու եւ անոր տեղ դնել... Shell Oil:

ԱՐԴԻՒՈՒՄԱՆ ԵՒ ԿՆՆԱԿԱՆ

Կենդանիներու մէջ միայն մարդն է որ կը խնդայ այս պատճառաւ մարդը սահմանած են որպէս «խնդացող կենդանի» մը:

Բայց պատճառն է որ մարդուն այս յատկութիւնը, որ զինքը կը գտնէ... կենդանիներէն, ոմանց կողմէ՛ երեւմեան կատուի շատ գէշ ըսն մը եւ գառապարտուի:

Կըմէն Աղեքսանդրացիին, Գրէ դարուն սկիզբը, իր աշակերտներուն կը գրէր. «Սեղայ եւ խնդացել ընաւ չնն վայրէ Բրիտանիաներուն»: Նոյն կարծիքէն էր նաեւ Բաղկերտի ժողովը եւ վանական առաքին օրէնքները առհասարակ կ'արգիլէին խնդալը:

Կը կարծեի թէ Կատոն ալ ընաւ չէ խնդացած:

Կախուս կայար, իր քրորը մահէն յետոյ, իր քրորը հպատակներուն արգիլեց խնդալը՝ մահուան պատիժի ըսպառնալիքին տակ:

Օլիվիէ Բրոմուէլ այն աստիճան կը սիրէր մայր խոտաւորութիւնը որ կիրակի օրը խնդայն արգիլեց Անգլիացիներուն:

ՇՆՈՐ ՀԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պետական Տպարանի Տնօրէն Վսեմ, Պահկար Պէյի՝ արխայական լուսանկարին

Ալ Անուր մեծ օտարերիկ՝ Կոնայի լուսանկարին

Պիլ. Լիպովիչի՝ կողմիս յղելի պահելիք համար:

Р.

ԳԻՆ 10 Ե.Դ.

FL0594787

QIU 3460000 Qiu 3460000

264
4282